

STENOGRAFSKE BELEŠKE

PRIVREMENOG NARODNOG PREDSTAVNIŠTVA KRALJEVSTVA SRBA, HRVATA I SLOVENACA.

28. REDOVNI SASTANAK

PRIVREMENOG NARODNOG PREDSTAVNIŠTVA

KRALJEVSTVA SRBA, HRVATA I SLOVENACA

DRŽAN U BEOGRADU 30. MAJA 1919. GODINE.

PRESEDAVAO:

Predsednik dr. Draža M. Pavlović.

SEKRETAR:

dr. Dragutin Lončar.

Početak u 16 i po časova.

Prisutni su bili sva gg. Ministra sem g. ministra pošta i telegrafa.

Predsednik dr. Drag. Pavlović: — Gospodo, otvaram 28. redovni sastanak.

Izvolite čuti protokol prošlog sastanka.

Sekretar dr. Drag. Lončar: — Pročita protokol 27. redovnog sastanka.

Predsednik dr. Drag. Pavlović: — Gospodo, ima li ko šta da primeti na protokol? (Nema.) Prima li Narodno Predstavništvo protokol, kako je sad pročitao? (Prima.)

Objavljujem da je protokol primljen. Izvolite čuti molbe i žalbe koje su stigle predsedništvu.

Sekretar dr. Drag. Lončar (čita): — Stevana udova Nikole Miloradovića učitelja iz Beograda moli, da joj se odredi penzija i priznada 18 godina učiteljske službe njenom mužu;

Svetislav Panić iz Knjaževca moli za invalidsku potporu za mesec oktobar, novembar i decembar 1915. i za celu 1916, 1917. i 1918. godinu;

Dimitrije Rajić iz Velikog Gradišta moli za državnu službu.

Predsednik dr. Drag. Pavlović: — Gospodo, ove će se molbe i žalbe uputiti odboru za molbe i žalbe.

Izvolite čuti interpelacije.

Sekretar dr. Drag. Lončar (čita): Interpelacija Gligorija Drakalovića na g. Ministra Vojnog i Mornarice o rekviriranom pirindžu iz fabrike u

Pribačevu kod Kočana, okrug Bregalnički; koja glasi vidi prilog 1.

2) Interpelacija Sulejmana Salih-agića na g. Ministra za Agrarnu Reformu, o manifestu kotarskog upravitelja u Brčkom dr. Kostića koja glasi: (Vidi obe interpelacije na kraju sastanka.)

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: — Ove će se interpelacije uputiti dotičnim Ministrima i staviće se na dnevni red kad budu gospoda Ministri izvestili da će na njih odgovoriti.

Izvolite čuti izveštaje gospode Ministara.

Sekretar dr. Drag. Lončar (čita): Izveštaj g. Ministra Unutrašnjih Dela da će na interpelaciju g. Milana Marjanovića, o sudbini dece koja su prilikom evakuacije povedena iz Srbije, odgovoriti čim prikupi potrebne podatke.

Izveštaj g. Ministra Unutrašnjih Dela, da će na interpelaciju dr. Mehmeda Spahe, o objavi liste konfidenata u Bosni i Hercegovini, odgovoriti, čim dobije potrebne podatke.

Izveštaj g. Ministra Unutrašnjih Dela, da će na interpelaciju dr. Mehmeda Spahe o javnoj bezbednosti u Bosni a povodom napada na kucu Alviye Halvadžije odgovoriti, čim prikupi potrebne podatke.

Izveštaj g. Ministra Finansija da će na interpelaciju g. dr. Mehmeda Spahe, o naplaćivanju poreza za kmetovske zemlje od dosadašnjih vlasnika, odgovoriti, čim prikupi potrebne podatke.

Izveštaj g. Predsednika Ministarskog Saveta, da je poslao državnom Savetu na mišljenje zakon i projekat Narodnog Poslanika Adolfa Ribnikara

i drugova protivu kriumčarenja živeži, živežne hrane i stoke i da je Državni Savet isti proučio i svoje mišljenje s primedbama poslao, što se u prilogu šalje. (Vidi prilog.)

Izveštaj Ministra Vojnog i Mornarice da će na interpelaciju g. Milana Marjanovića o tome koliko je i kad brodova torpilirano i koliko je Srba propalo na istim, odgovoriti, čim prikupi potrebne podatke.

Izveštaj g. Ministra Vojnog da će na pitanje g. Dimitrija Mašića o Konstantinu Popoviću liferantu brašna odgovoriti kad prikupi potrebne podatke.

Predsednik dr. Drag M. Pavlović: — Gospodo, pre no što predjemo na dnevni red ima nekoliko usmenih pitanja gospode Narodnih Poslanika upravljenih na gospodu Ministre. Tako, gospodin Milivoje Bašić ima pitanje na gospodina Ministra Unutrašnjih Dela o rekviriranju stanova.

Ima reč gospodin Milivoje Bašić.

Milivoje Bašić: — Slušao sam da ima nekakva uredba po kojoj država može rekvirirati stanove za svoje potrebe. Ja razumem da se mogu rekvirirati stanovi za državnu potrebu, ali u tom slučaju ako ima stanova suvišnih i ako ima kuća za to. Medjutim zna se, da je u Beogradu velika oskudica stanova i da se pojedine porodice veoma muče i da ovaj broj stanova, koji ima u Beogradu nije dovoljan da primi unnoženo stanovništvo grada Beograda, a toli još i mnoge došljake sa strane a naposletku i one stanovnike koji su upućeni zbog svoga rada u pojedina nadleštva. Zalili su se pojedinci od mojih drugova da se po toj uredbi pojedinci isteruju iz stanova, jer je preča državna potreba, medjutim ljudi imaju pravo na stanove, jer sede pre rata. Ja bih molio g. Ministra Unutrašnjih Dela da mi objasni da li zaista policijski organi na tome nastoje da se ti ljudi izgone iz stanova i da traže stanove, kojih medjutim u Beogradu nema. Mi znamo vrlo dobro kakve su prilike u Beogradu i pre rata bile, da je Beograd, i ako po izgledu lepa varoš, po zdravstvenim prilikama jedna varoš koja dolazi po mortalitetu na drugo mesto. Sad kad građani budu primorani da sede u jednoj ili dve sobice po nekoliko duša te će prilike za zdravlje biti još gore a svakako mi se ne ćemo boriti za to da Beograd bude na prvom mestu što se tiče mortaliteta. Ja bih molio g. Ministra Unutrašnjih Dela da mi objasni, da li je zaista tako, možda sam ja pogrešno obavешten, da li zaista policijski organi nateruju ljude da zbog državnih potreba moraju da izlaze iz svojih stanova i da traže druge stanove, kojih sada nema i da li on smatra da je ta ured-

ba, koju je propisala vlada jača od onoga zakona, koji je Narodno Predstavništvo donelo pre izvesnog vremena. Ako smatra, da je zakon, koji je Narodno Predstavništvo donelo jači, onda ga molim, da mi kaže, da li će se postarati da taj zakon dobije vrednost i da više policijski organi ne uznemiravaju naše građane i da ih ne isteruju iz stanova na koje imaju pravo.

Predsednik dr. Drag M. Pavlović: — Reč ima g. Ministar Unutrašnjih dela.

Ministar Unutrašnjih Dela Svetozar Pribičević: — Gospodin poslanik, koji je stavio pitanje, mogao se tačno informirati o celoj stvari, da je zatražio Službeni List, jer bi u Službenom Listu našao dotičnu odnosnu uredbu. Uredba je izišla u Službenom Listu i po toj uredbi moguća je rekvizicija za potrebe državnih nadleštava i za takve potrebe za koje Ministri nalaze, da su u državnom interesu. U koliko je meni poznato, do sada je bilo nekoliko slučajeva tih rekvizicija za državne potrebe, t. j. za državna nadleštva, jer gosp. pitač mora da prizna, da se pre svega moraju u Beogradu osigurati mesta za državna nadleštva. Ako se traži od vlade da u državnoj upravi uvede red, ako se traži od vlade da popravi mnoge nepravilike i nezgode, u kojima danas živimo, onda pre svega mora vlada da osigura mesta i stanove za državna zvanja. Usled te potrebe, koja je nastupila, rešio je Ministarski Savet, da donese tu uredbu, koja se imade naknadno podneti na odobrenje Narodnom Predstavništvu. Dokle god Narodno Predstavništvo ne reši tu stvar, vlada provodi tu uredbu uz punu odgovornost prema Narodnom Predstavništvu. Ako Narodno Predstavništvo nalazi da je vlada tu prekoračila granice svoje kompetencije, jer se brinula za taj veliki državni interes, onda Narodno Predstavništvo ima puta i načina da se sa vladom računa.

Ja u ovome času ne mogu da znam, koliko je bilo slučajeva tih rekvizicija, znam, da ih je bilo malo, čini mi se za Ministarstvo Trgovine i još za jedno Ministarstvo. Kako sam napomenuo ta uredba će za koji dan doći ovdje pred Narodno Predstavništvo, pa će Narodno Predstavništvo onda moći i svojom privolom, svojom sankcijom da osnaži tu uredbu.

To je sve što imam da kažem na pitanje g. poslanika.

Predsednik dr. Drag M. Pavlović: — Ima reč g. Bašić.

Milivoje Bašić: — Ja razumem to, što je g. Ministar kazao da država usled ovih svojih potre-

ba kad nema zgrada za svoja nadležstva, može izvršiti rekviziciju, ali zgrada koje nisu preka potreba pojedinaca. Ali da ona izgoni pojedine ljude sa svojim porodicama, to mi izgleda malo nezgodno. Ja sam imao slučajeva sa svojim kolegama, koji su imali stanove, i sedeli sa svojim porodicama, ali su morali da se isele, zato što treba da se tu smesti kasarna i vojska. Pre izvesnog vremena čitao sam u novinama, da će se država postarati, da popravi izvestan broj stanova. Ja vidim, maj mesec je prošao, nastaje jesen i zima, i ti stanovi neće se popraviti, i onda će nastupiti još i veća nezgoda.

Stoga bih molio gosp. Ministra, da taj zakon donese u svoj svojoj striktnosti, da nebi trpeli pojedini ljudi i njihove porodice, koje ovaj zakon ne treba da pogodi. I molio bih ga, da sa vladom poradi na tome, da se ovi stanovi što pre oprave, tako da vlada ne bi mirnim građanima sa svojim nadležstvima dosadjivala i to građanima, koji podnose sve teške posledice ovoga rata.

P r e d s e d n i k dr. Drag. M. Pavlović: — Reč ima g. narodni poslanik Toma Popović, da stavi pitanje na g. Ministra Prosvete.

Toma K. Popović: — Gospodine predsedniče, hoću da stavim pitanje na gospodina Ministra Vera i gospodina Ministra Prosvete o ovome:

S obzirima na skupoću, a da bi se pomoglo svima državnim činovnicima, medju kojima su i sveštenici i učitelji, ovima se pored parohijskih prihoda i plata daje još i dnevnicu po jedan dinar dnevno na svakoga člana njihove porodice. Medjutim porodice onih sveštenika i učitelja, čiji su hraniooci umoreni od krvoločnih zavojevača Austrijanaca, Magjara, Nemaca i Bugara lišene su državne pomoći, pak čak i onoga dinara dnevno, koji se daje porodicama živih sveštenika i učitelja, te su usled toga primorane, da za koru hljeba muče muče i prosjače, i svoj život teškom mukom održavaju.

Pitam g. Ministra vera i prosvete, zašto su zaboravili porodice ovih nevino izginulih žrtava i mučenika, i misle li da ih u pogledu izdržavanja pomognu, a ako ne misle, čime to pravdaju?

P r e d s e d n i k dr. Drag. M. Pavlović: — Reč ima g. Ministar Prosvete.

Ministar Prosvete Ljuba Davidović: — Gospodo poslanici, da sam zaboravio ovu dužnost, na koju me je opomenuo g. Popović, ja bih mu bio veoma zahvalan, što me je opomenuo. Ali ja nisam zaboravio. I pored toga, što nisam zaboravio, mislim, da mogu opet biti zahvalan g. Popoviću, što se i on brine o brizi, koja je glav-

na briga moja kao ministra prosvete. Nisam zaboravio porodice onih ljudi, koji su dali život za otadžbinu, naročito nisam zaboravio porodice onih ljudi, koji zbilja padaju u moju nadležnost, u moju brigu.

Ima preveliki broj učitelja, a o sveštenicima govoriće g. Ministar Vera, za koje se nezna, dali su izginuli na bojnome polju, ili su nestali po logorima zarobljenika, ili ih je neprijatelj, vodeći ih u logore, uz put smaknuo.

Čim sam došao na ovo mesto, ja sam odmah zamolio Ministarski Savet, da porodicama tih ljudi izda njihovu platu i to celu platu onima, koji primaju manje od stotinu dinara, a dve trećine onima, koji primaju veću s time. da mesečni dohodak ne može biti ni u kome slučaju manji od stotinu dinara. Sem toga molio sam g. Ministra Vojnog, da nastoji svojim autoritetom, da se invalida onima, za koje se pouzdano zna, da su izginuli, odredi čim pre, a ako ima mogućnosti i prekoredno i to naročito učiteljima narodnih škola. To sam učinio, gospodo s toga, što sam mislio, ne da je zasluga njihova veća nego li drugih boraca, nego zato, što sam mislio, da je njima, kao slabo plaćenima, teško čekati.

I Ministar Vojni odgovorio je, da je voljan da se pobrine, da se invalide učitelja reše što pre, u što kraćem roku.

Što se tiče penzija onih učitelja, za koje pouzdano znamo da su izginuli, gospodin poslanik može se uveriti, da se te penzije rade pod najhitnijim uslovima. Najzad, kad je reč o ovom dinaru na dete, ja sam se pobrinuo i za taj dinar. Tokom ovoga meseca, ja sam na putu doznao, da porodice učiteljske ne dobijaju ovaj dinar za svako dete, i ja sam uputio pismo g. Ministru Finansija, da se svakoj porodici izginulih učitelja dade ovaj dodatak deci njihovoj. Kako g. Ministar Finansija nije odgovorio na taj zahtev, ja mislim da je g. Ministar primio ovaj moj predlog, te prema tome ja mislim, da će taj dinar dodeliti deci izginulih učitelja.

Ja sam dužan da kažem zahvalnost g. Milutinu Dragoviću, koji se starao i brinuo o porodicama učitelja, ali on je to učinio drugim putem, a ne ovim putem kao što je g. Popović učinio. On je podneo pismeno pitanje i zadovoljio se pismenim odgovorom. Ali ma da je g. Popović ovako učinio, ja smatram da treba da izjavim blagodarnost svakome onome, koji se brine o porodicama učitelja.

Ministar Vera dr. Tugomir Alaupović. — Gospodo, povodom pitanja poslanika g. Popovića čast mi je na ova izlaganja g. Ministra Pro-

svete dodati samo ovo. U početku je ovo pitanje o udovima i siročadima poginulih i nestalih sveštenika bilo potpuno neuredjeno. Ja sam kao jednu od prvih dužnosti smatrao, da se u prvom redu pomogne udovima i siročadi junaka i mučenika, koji su dali krv za slobodu i jedinstvo, pa je Ministarski Savet u sednici svojoj od 31. januara 1919. god. odobrio da se svima porodicama poginulih i nestalih sveštenika izdaje potpun bir, ili plata, sve do onoga vremena dok se pitanje o penzijama definitivno ne reši. Ja sam umolio radi toga i g. Ministra Finansija, i on je izdao svima finansijskim oblastima raspis da se tako i postupi.

Kolika dnevnicica ide na bir i platu ja držim da ne spada u kompetenciju Ministarstva Vera, a ako se ta dnevnicica daje ostalima, kao što se daje na priliku penzionircima i penzionarkama, ja držim da nema apsolutno nikakvog razloga da se, baš i uzmete da je to dodatak na skupoću ili ta dnevnicica, ne daje udovima poginulih, umrlih i poubijenih sveštenika.

Pa i ovo sve sam ja držao da nije dovoljno da se zaista obezbede deca i porodice tih narodnih mučenika, pa sam za nov budžet predvideo bio svotu od 300.000 dinara kojom bi se svotom, s obzirom na skupoću i na pomoć, deca tih naših narodnih mučenika pomogla, da se iz te svote daje pomoć prema broju članova i materijalnim prilikama u kojima se nalaze familije tih poginulih hranitelja.

Ja sam uveren da će i Narodno Predstavništvo tu svotu ako ne povisiti, a ono bar zadržati prema onom prvom predlogu, jer smo senima poginulih junaka dužni bar najmanje to, da se brinemo u koliko je moguće za njihovu siročad i njihovu decu.

Prema tome držim da je g. poslanik bio suviše oštar kad je rekao da udovice i siročad nisu dobile nikakvu državnu pomoć, a Ministru će i odsada, kao i dosada, kao i kraljevskoj vladi biti na srcu da se brine za decu i siročad tih narodnih mučenika. Zato molim g. poslanika da primi ovaj moj odgovor.

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: — Ima reč g. Popović:

Toma K. Popović: — Iz govora gospodina ministra vidi se da su oni nešto radili, ali je fakat da su porodice izginulih sveštenika i učitelja došle do prosjačkoga štapa, i da ima osam meseci kako smo oslobođeni, a gospoda Ministri su se postarali samo za porodice živih sveštenika i učitelja, a ne za porodice umrlih i izginulih.

Ja kao bivši predsednik opštine u Giljanima imao sam prilike da vidim, da pred opštinskom kapijom dolaze deca i udove izginulih sveštenika i učitelja tražeći milosti i pomoć po opštinama, za to što nisu imali državnu pomoć, isti je slučaj i po drugim mestima.

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: — Ima reč g. Ministar Vera.

Ministar Vera dr. Tugomir Alaupović: — Ja nisam ovde pravio nikakve razlike, nego je zaključeno da se svima udovicama poginulih, nestalih i umrlih sveštenika izdaje pomoć. Takav je zaključak Ministarskog Saveta. Ja sam rekao g. poslaniku da sam taj zaključak Ministarskog Saveta sproveo g. Ministru Finansija, i ako se to ne provede onda ja nisam odgovoran za to.

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: — Sad imamo pitanja na g. Ministra Finansija. Ima reč g. Ivo Kovačević.

Ivica Kovačević: — Gospodo, ja ću biti sa svojim upitom vrlo kratak, da gospodinu Ministru Finansija dadem prilike, da mi dađe kratak i jasan odgovor. Radi se o ovom: Peštanski je sabor 1917. godine stvorio zakon, kojim je udario porez na proizvodnju vina, t. j. da svaki vinogradar ima da plati od ubranog priroda 14 kruna po hl. Razumije se samo po sebi, da je ovaj novac imao teći samo u ratne svrhe. Pripominjem, da je sličan zakon, predlog bio iznešen i u bečkom parlamentu, gdje je bio jednoglasno zabačen. U Hrvatskoj i u zemljama nekadanje blažene krune sv. Stjepana stupio je taj zakon na snagu i najviše ga je osjetio naš seljak. Ja sam zastupnikom kraja, koji gotovo isključivo žive od vinogradarstva. Cijelo hrvatsko Zagorje, Prigorje i Kalnički kraj sami su vinogradi. Oni su seljaku oranica i košanića. Seljak u jesen već proda mošt, da plati dug, kojega je napravio uzimajući kroz svu godinu na vjeru kukuruz. Ovo je imalo pred očima Narodno Vijeće u Zagrebu, kad je koncem novembra prošle godine na moj predlog stvorilo jednoglasan zaključak, — dakle zakon, — jer je Narodno Vijeće bilo suvereno — kojim se ukida ovaj proizvodni porez na vino. Hvala gospodinu Spinčiću kao i sadanjem ministru za agrarnu reformu dru Poljaku, koji su taj moj predlog zagovarali. I tako je provedba ubiranja poreza bila obustavljena. Ja sam iznio u Narodnom Vijeću, da bi se ovaj porez zamijenio potrošarinom, da tako porez ne bi plaćao producenat nego konzumenat. Povjereništvo za finansije u Hrvatskoj povelu je u tom pogledu izvidjaje. No međjutim je došao i 1. decembar i hvala blaženoj centralizaciji, zapelo je sve. Ovih dana čitam u novinama, da je Ministar Finansija

ishodio od Ministarskog Saveta nalog, kojim se ovaj zakon, kojeg je Narodno Vijeće u Zagrebu stvorilo, stavlja van snage, te se nalaže, da se inadae i nadalje taj porez ubirati. Ja se ograničujem samo na taj upit, koji stavljam na gospodina Ministra Finansija, kako da on zajedno sa Ministarskim Savetom izdaje neki ukaz, kojim se uki- da jedan zakon. Molim odgovor.

Predsjednik dr. Drag. M. Pavlović: — Reč ima gospodin Ministar Finansija.

Ministar Finansija dr. Momčilo Ninčić: — Ja ću odgovoriti na taj upit kratko i jasno. Moram da kažem, da mi taj upit nije dostavljen dosada, i bilo mi je nepoznato, da će mi ga da- nas po podne staviti. Stoga molim gospodina na- rodnog poslanika da sačeka moj odgovor do ono- ga momenta, kad mi upit bude dostavljen. U osta- lom ja smatram, da mi je time, što je gospodin poslanik govorio, ujedno dostavljen i upit i na- dam se, da ću već sutra odnosno do prve iduće sednice podatke prikupiti i na to pitanje tačno od- govoriti.

Predsjednik dr. Drag. M. Pavlović: — Reč ima narodni poslanik Ivica Kovačević, da se izjavi o odgovoru g. Ministra.

Ivica Kovačević: — Ja sam se držao poslov- noga reda naročito čl. 88. Ja sam još prije podne predao kancelariji Predstavništva moj upit, pa držim, da nisam ja kriv što gospodin Ministar Finansija nije znao za moj upit. Krivnja leži na g. Ministru Finansija u tome, što sam mu kao na- rodni poslanik onoga kotara prije mjesec dana tačno opisao prilike u kojima tamo živi naš seljak- vinogradar i upozorio sam ga ujedno, da bi onaj čas imali revoluciju u onom kraju, kad bi se taj porez ubirao. (Negodovanje. Glasovi: Zar boljše- vizam? Zast. **Spiničić:** Zašto su ga u Austriji uki- nuli!?) Madarski je zakon ukinut glede toga. Zakon je stvoren po Narodnom Vijeću pa držim, da ne- ma nikoga osim ovog parlamenta koji može da taj zakon van snage stavi. Ja čekam vrlo rado odgovor gospodina Ministra Finansija.

Predsjednik dr. Drag. M. Pavlović: — Reč ima gospodin Ministar Finansija.

Ministar Finansija dr. Momčilo Ninčić: — Kao god što nije krivica gospodina posla- nika pošto mi je pitanje poslao pre dva dana, tako nije ni moja, ako o tom pitanju nisam imao nika- kvog znanja do danas. Mene iznenadjuje samo jedna stvar, a to je, da se gospodin poslanik buni na samu pomisao, da je mogao neki porez da se naplaćuje i što spominje, kako bi i sam pokušaj naplate toga poreza mogao da izazove čitavu re-

voluciju u onom kraju. Gospodo, ja mislim, da sam dovoljno jasno u svom ekspezeu o našoj fi- nancijskoj situaciji, a isto tako i u ekspezeu o budžetu izneo i naglasio, kako je naša finansijska situacija takva, da zahteva žrtava od nas sviju, od najsiromašnijeg do najbogatijeg, samo što te žrtve moraju biti srazmerno rasporedjane. Ako želimo da stvorimo našu državu ne smemo poći od te pomisli, da ako bi država smatrala potreb- nim da od naroda traži žrtava, da to može da izazove ne revoluciju, nego ma kakvo protivljenje. Nove države, koje su sa velikim žrtvama uje- dinile i oslobodile mogu se stvoriti i izgraditi ako kod svog naroda kod traženja žrtava ne samo ne naidju na protivljenje, nego na najveće požrtvo- vanje, ako svi onako isto kao što su naši vojnici biti gotovi da dadu život i rado ga i u velikoj meri davali, mi budemo gotovi, da odrešimo kesu i da- mo državi, što joj je neophodno potrebno. (Odo- bravanje.)

Predsjednik dr. Drag. M. Pavlović: — Reč ima gospodin poslanik Kosta Timotijević.

Kosta Timotijević: I ako je veliki deo naših činovnika za vreme povlačenja ostavio zemlju, ipak je po naredbi same vlade ostao jedan veliki broj državnih službenika u zemlji. Isto tako ostao je u zemlji vrlo velik broj invalida. Sa Krfa po- čelo se je tek godine 1916. pod jesen dakle posle godine dana slati preko Ženevskog biro-a nešto plate i invalidske potpore. Od plata činovnika slata je polovica a invalidima skoro ni jedna četvrtina. Praksa je bila takva, da se s vremena na vreme u tri do četiri meseca slala po jedna mala suma 30, 50 do 60 dinara. Ženevski biro došao je u Beograd, da izvrši likvidaciju i iznese stanje, da bi se znalo koliko je ko i šta na ime invalide i opšte svoje prinadležnosti primio. Taj će rad vrlo dugo trajati, kao što to obično kod nas ide. Medjutim medju ovim ljudima, koji svoje nisu primili tako dugo vremena ima takvih koji ne mogu čekati tako dugo, dok Ženevski biro likvidira, i dok se zna tačno suma, koliko su primili. Nesumnjivo je, da je svaki od njih bio neizmiren bar za jednu godinu dana. Stoga mislim, da bi bilo razumno, da gospo- din Ministar Finansija nadje drugi način, da ne čekajući opštu likvidaciju ženevskog biro-a, na ra- čun sume koju će taj biro pokazati izda odmah jednogodišnju punu sumu invalide, penzije i plate, te da na taj način u ovim teškim i skupim vreme- nima pomogne tim ljudima. Ja mislim, da gospo- din Ministar nema ništa protiv toga i da će ovako postupiti.

Predsjednik dr. Drag. M. Pavlović: — Ima reč g. Ministar Finansija.

Ministar Finansija dr. Momčilo Ninčić: — Doista, gospodo, sa likvidacijom Izveštajnog biro-a ne ide brzo prvo zbog toga, što je trebalo preneti sva akta i podatke iz Ženeve u Beograd, a za to je trebalo uzeti naročiti voz, što je najbolji dokaz, da je tih akata bilo mnogo, pošto je doista bilo raznovrsne pomoći koja se je slala. Dosta je međutim vremena prošlo, jer to nije zavisilo samo od naše volje da taj voz dobijemo. Zatim vi znate kako je bio sastavljen taj Izveštajni biro u Ženevi. On je bio sastavljen iz činovnika najraznovrsnijih struka. Bilo je tu sudija, poštara, učitelja i ljudi slobodnih profesija — advokata i trgovaca. Čim smo došli u Beograd, svaki je Ministar imajući pune ruke posla odmah uzeo svoje činovnike natrag. Ljudi slobodnih profesija su otišli na svoje redovne poslove da bi mogli izdržavati svoje porodice tako da izveštajni biro dolazeći u Beograd, tek onda nije mogao da radi. Trebalo je prikupiti personal, koji je slobodan a toga personala ima malo. Taj je posao sad organizovan i ja se nadam da će ići dosta brzo. Ali g. poslanik ima pravo, kad kaže da ima ljudi naročito invalida, a ima i ljudi sem invalida, kojima je to pitanje, ta plata ili pomoć od države neophodno potrebna i koji pri ovakovom sadašnjem materijalnom stanju ne mogu dugo čekati na pomoć i platu. G. poslanik ima pravo i u drugoj stvari kad tvrdi da je nesumnjivo da je naša država ostala dužna gotovo svim onima, kojima je trebalo platu, penziju ili pomoć za vreme evakuacije slati. Zbog toga sam ja naredio da prema našoj današnjoj finansijskoj mogućnosti počne država da isplaćuje jedan deo primanja i dugovanja svima građanima, i to da počne sa onima kojima je to primanje neophodno potrebno.

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: — Gospodo, poslanik **Milan Marjanović** ima da postavi pitanje na g. Ministra Pravde. Kako g. Ministra Pravde, ni njegovog zamenika nema ovde, to molim da odložimo ovo pitanje. (Čuje se: Dobro). Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je pretres izveštaja odbora o dvanajstinama. Prvi je g. Kerubin Šegvić.

Kerubin Šegvić: — Gospodo Narodni Predstavnici! U sredu u večer g. Ministar Predsednik svršio je svoje školničko predavanje s pozivom da Narodno Predstavništvo glasajući o dvanajstinama iskaže poverenje kraljevskoj Vladi. To je od njega, sa njegove strane, sasvim razumljivo. Svaka parlamentarna vlada u modernim državama mora da uživa poverenje Narodnog Predstavništva. Ona nesme ostati na svome mestu ni jednoga časa, ako to poverenje ne uživa.

To je uopšte. A osobito u ovo vreme, u kome mi živimo vlada ne može ostati bez poverenja Narodnog Predstavništva na svome mestu. Ali ako ona zahteva od Narodnog Predstavništva da glasanjem dvanaestina iskaže njoj poverenje, ona je dužna sa svoje strane da dokaže, da ona to poverenje zaslužuje. Zato Narodno Predstavništvo bilo je u pravu očekivati da će vlada sa svoga položaja Narodnom Predstavništvu izneti iscrpan prikaz unutaršnjeg i vanjskog položaja, i da će ona u svima resorima iskazati, šta je do sad radila i šta namerava u budućnosti raditi. Time bi ona opravdala svoj zahtev, da joj Narodno Predstavništvo iskaže svoje poverenje. A ona, gospodo, međutim to nije učinila. G. Ministar Finansija sa veoma kratkim, gotovo mogao bi kazati bagatelnim, prikazom — upravo sa parom reči tražio je, da Narodno Predstavništvo glasuje za dvanaestine. Ima već tri meseca, da Narodno Predstavništvo zaseda a mi još do danas nismo čuli ni od Ministra Finansija iscrpan prikaz rada svoga, ni izveštaje pojedinih Ministara, kojim su trebali da saopšte Narodnom Predstavništvu svoj rad. Treba tek svakoga od njih malo za jezik povući upitima i interpelacijama, pa da nešto kažu. Tako smo imali, gospodo, pre tri do četiri dana prikaz položaja u Bosni, prigodom zabrane proslave 1. maja, gdje se Ministar Unutrašnjih Dela prikazao kao kakav novi Ciceron, koji je spasao od novih Katilinaca našu mladu državu. Da nije bilo interpelacije, mi ne bismo ni toga od njega čuli. Grehota što medju nama nema Salustija, da onaj prizor ovekoveči, a ne našao se Salustije ili Klodije koji bi odvratio g. Ministru Unutrašnjih Dela, na onu njegovu repliku. Od nekoliko Ministara mi još glasa nismo čuli u Narodnom Predstavništvu, tako, da Narodno Predstavništvo ne zna, šta oni rade, i šta nameravaju raditi. Kad bi bila Vlada slučajno iz svih stranaka, koje sačinjavju ovo Narodno Predstavništvo sastavljena, valjda bi se dalo još to opravdati i kazati, da su stranke informisane o radu vlade, te da ne treba tražiti od vlade, da se o svima stvarima u javnosti raspravlja. Ali pošto mi imamo jednu vladu, koja se zove koncentraciona a u istini je vlada sastavljena tek iz jedne ili dviju stranaka, onda ostale stranke imaju prava zahtevati, da u Narodnom Predstavništvu vlada iznese računa o svome radu i o svima osnovama. Gospodo! Ja neću nizati podrobno dužnosti pojedinih resornih Ministara. Mi ne znamo na pr. stanje narodne zdravstvenosti. Ministar za zdravstvenost nije nam izneo kako mi stojimo sa brojem sakatih i invalida u zemlji, da bi po tome što mogli da radimo.

Da bi nam Ministar za socijalnu skrb, zvao se on Korač ili Gostinčar izneo prikaz, kako mi stojimo sa radništvom, da je bar neko izneo zakonsku osnovu, sličnu onoj što je poznata u Francuskoj o povraćanju u predjašnje pravo svih radnika, činovnika, svih zaposlenih ljudi u onom istom pravu, u kome ih je zatekao rat, tako da se ljudi ne vrata bez ikakvog posla i da se ne ogleđaju okolo gde da nadju koru hleba! O svemu tome neznamo ništa. Pošto vlada nije nam prikazala prikaz svoga delovanja mi nemamo ni temelja na kome bi joj se votiralo poverenje, stoga opravdan je po narodnom klubu stvoren zaključak: S obzirom na vanjski položaj, da se ne dade povoda dušmanima naše mlade države, da nas ogovaraju, da nas prikazuju drukčije nego što, smo, da se ne stvaraju kojekakve kombinacije, mi smo zaključili državu votirati dvanaestine, jer to je nužno, ali time ne dajemo poverenje vladi, jer vlada to od nas ne zaslužuje.

Kraljevska vlada i svi mi, gospodo, morali bismo biti uvereni o jednoj velikoj istini, naime, da ni u jednom Narodnom Predstavništvu niti inteligencija jednoga naroda nije imala pred sobom težu zadaću pri stvaranju nove države, nego li je imamo mi danas, s obzirom najpre na jednu činjenicu, da mi nemamo sankcije za svoj rad. Ova parlament nije biran normalnim putem izravno od naroda.

Istina, većina, ogromna većina ovde sedećih narodnih predstavnika, jednom je bila birana od naroda. Ali dozvolite mi, gospodo, dozvolite mi, da je taj mandat davno izčezao mnogima pre, a mnogima za vreme rata. Niti glasovanjem niti poverenjem, danas se ne može pravilno pobiti, da je ovo parlament od nužde. Baš za to što je ovo parlament od nužde, mi nemamo one sankcije i one jakosti moralne i duševne, koju bismo imali onda, kad bi nas narod izabrao za tu svrhu. (Čuje se: Veliki parlament za veliku zadaću.)

Drugo, vanjski položaj težak je i mi nemamo nade da će se nešto izgladiti. Mi ćemo izići iz borbe doduše osakaćeni ali mrtvi ne. Na rovarenje što ga je počela Italija odma iza našega oslobodjenja i ujedinjenja, to huškanje osobito Hrvata, mamljenje Hrvata kojekakvim ponudama, Italija neće lako postići svoju svrhu. Ona će igrati ulogu, koju su igrali Madjari, koju su igrali Nemci da nas zavade unoseći između nas razdor da postanemo trkalište novih imperijalista i pohlepnih suseda. To je istina koju mora svaki da vidi i prama njoj da izvede zaključke.

I baš radi toga nam se nalaže, gospodo moja, jedna dužnost, da se zamislimo o svom položaju. Prvo, jer nemamo sankcije od naroda;

drugo: jer neprijatelj huška u našem narodu raspaljujući staru mržnju između jednog i drugog dela naroda.

Dužnost je vlade i Narodnog Predstavništva da zajednički stisnu redove svoje, da rade zajedno, da rade jedinstveno, da rade snažno i da ne vode **nikakvu posebnu stranačku politiku**, nego samo politiku državnu, politiku koja vodi zblizanju svih delova naroda i do njegovoga konsolidiranja.

Gospodo, a kako se kod nas vodi u tom pravcu politika od strane državne kraljevske vlade?

Ja neću mnogo nabrajati, nabrajao je u sredu u večer **Kristan** nekoliko frapantnih činjenica koje ne bacaju najlepše svetlo na vodjenje politike u državi.

Suradnja svih stranaka parlamenta i vlade. i privlačenje ostale naše inteligencije, koja ne sedi u ovom parlamentu, mora biti pred očima vladi, da tako pred narodom nadomjestimo pomanjkanje direktne sankcije od naroda, ter da svojom slogom i svojim jedinstvenim radom pokažemo da smo na visini. A kad tamo forsiraju se kojekakovi politički eksperimenti koji ne mogu ništa drugo izvesti nego zlu krv u onim delovima naroda, koji sa tim forsiranjem nisu zadovoljni.

U mnogim krajevima naše države u istini vodi se potpuna stranačka politika. Pogledajte na proračun, na budžet šta ga je prikazao Ministar Finansija, da se o tome uvjerite.

Ako pogledate neke stavke, videt ćete kako izgleda na pr. budžet za Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju a kako izgleda za Sloveniju i za Bosnu i Hercegovinu.

Vidi se da u Slovenačkoj stoje na vladi ljudi iz raznih stranaka ali složni u jednome, a na ime u tome, da svome narodu pomognu što je moguće više, da ga razvijaju što je moguće brže.

Dočim kod nas u Hrvatskoj i Dalmaciji tako mizerno izgledaju te cifre da se ljudi ispričavaju govoreći: to je naša vlada predložila a ministar ništa drugo nije učinio nego je naredio što su pokrajinske vlade predložile.

A vidite tu ste krivi vi sami. Krivi bi bili mi Hrvati, da smo mi sami tu vladu imenovali ili da bar imamo u nju poverenja. Pa baš zato što je proračun za Hrvatsku takav, dokaz je, da je vladina politika u Hrvatskoj i Slavoniji i Dalmaciji pogrešna.

Treba spomenuti metode, kojima se vodi politika. Ima jedna okružnica od poverenika za unutrašnje poslove u Hrvatskoj, u kojoj se kaže, da se politički zločini ne smeju predavati sudovima na presudu nego da ih mora kazniti policija.

Gospodo, vi sami vidite da je to škandal. Ovakom politikom mogli su se služiti Bečki i Peštanski vlastodržci, ali ovde u slobodnoj državi ne bi smelo to da se radi.

Da se vodi, gospodo, stranačka politika, ja vam neću navadjeti još mnogo čina iz Dalmacije. Ja sam naveo samo jedan čin, postupak sa profesorom Baračom. Prof. Barač prima od šefa vlade pismo da mu do večeras u pola noći prevede neke važne spise.

A ovaj njemu odvrća: večeras me je pozvao admiral taj i taj, da ga moram izvestiti o nekim stvarima veoma važnim, pitanje sasvim škakljivo, ja moram njemu ići. To može prevesti i drugi.

Sutradan dekret — dug — suspendira se sa plate! Nemojte misliti da su ga zbog ovoga suspendirali, suspendirali su ga jedino iz stranačko političkih razloga jer i danas, na žalost u Splitu vladaju one iste stranačke razlike, kakve su vladale prije 8 godina između dr. Trumbića i dr. Smodlake. Pokrajinska je vlada raspustila pet do šest opština. Mi smo uvek vikali protivu Beča što raspušta naše opštine i time ruši našu autonomiju. Danas gospodo to isto radi i naša vlada.

Nama se nameću velika gospodarska socijalna pitanja. Mi smo zagazili u jedno veliko pitanje, pitanje agrarne reforme. Tim pitanjem Kerjenski je srušio Miljukova i prvu revolucionarnu vladu u Rusiji; ali i on je tim pitanjem bio srušen od boljševika. Nabacio je pitanje poseda, a nije ga mogao sprovesti i došli su boljševici koji su ga proveli na svoj način. Aksentijev ministar unutrašnjih dela Kerijenskog, kasnije predsednik prvog parlamenta ruskog, on je sam izjavio, da je sva krivica Kerjenskog bila u tome što je nabacio jedno pitanje koje nije znao provesti.

Gospodo, „*Latifundia Italiae perdidere*“. Pitanje agrarne reforme proteže se od Mariusa, od obojice braće Graha pa sve do danas. To je gospodo veoma goruće pitanje kod nas. Čini se, feudalci, veleposjednici će se tužiti da im se čini krivina. Valjda im se i čini krivina, ali oni nose odgovornost i kaznu za grehove svojih otaca i djedova.

No gospodo, kad se hoće da rešava ovakvo jedno pitanje tu treba imati jednu stanovitu osnovu pa nam prikazati tu osnovu (čuje se: Imamo je!). Nemamo je. Sam agrarni odbor primi po jedan arak papira na kome se nešto napiše ali ukupne osnove nemamo. Agrarni odbor nema je ni dan današnji.

Reći ću i ovo. U Dalmaciji javili su odmah: ukida se kolonat, a nitko se nije brinuo doznati, šta je kolonat i gdje on postoji. Ja sam i sam sin kmeta, moj je otac obradivao tuđu zemlju. Moj je brat

obradivao tuđu zemlju, i sad moji sinovci obraduju tuđu zemlju. Ja nemam nikakvog interesa braniti te gospodare, taj mletački ostatak staroga feudalizma, nemam nikakve koristi zato, ali reći ću ovo da se pitanje agrarne reforme ne sme uzeti sa stranačkog stanovišta i u stranačke svrhe. A to se, gospodo, danas čini. Sastavljeni su odbori a kako ti odbori provadjaju u svoju korist agrarnu reformu, dajte se propitati (čuje se: to ne stoji) To je tačno da se agrarna reforma provodi u stranačke svrhe. Zato je i pametno juče pisao neko u „Samoupravi“ da agrarnu reformu treba da sprovede izabrani parlamenat za sve dijelove države podjednom.

Gospodo, ja ću vam ovo reći: Za provodjenje agrarne reforme, treba imati... (Glasovi: Samo budite iskreni!) Iskreno, iskreno. Ja ću iskreno govoriti. Ja bi vam odgovorio veoma oštro na to, Ja nemam nikakva interesa u toj stvari. Mi hoćemo, da se provede agrarna reforma, ali ne u stranačku svrhu, ne u svrhu kortešacije ili osiguranja mandata, nego u svrhu, da se narodu pomogne. (Gjuro Džamonja: Sastavite vi novu osnovu! Graja. — Predsednik zvonu.) Ja ću vam reći gospodo: Ja sam Dalmatinac, pa mi je veoma dobro poznato, šta u Dalmaciji biva. Sa pitanjem kolonata u Dalmaciji ja bi vas mogao pozabaviti dosta dugo, jer ja to znam, ali reći ću vam kratko. To pitanje kolonata bilo je uzeto u monopol jedne stranke u Dalmaciji, pa je imalo naći odjeka i u bečkom parlamentu i onda neki Čeh obratio se baš meni, da mu prikupim potrebne literarne podatke o celom tom pitanju. I gospodo, ja ću vam reći o celom tom pitanju, šta se može skupiti, sve se daće zbiti u dvadeset redaka, jer se niko nije temeljito bavio sa pitanjem kolonata u Dalmaciji i kad sam dobio knjigu g. Dragiše Lapčevića o agrarnoj reformi i video da ima u njoj i o Agrarnom pitanju u Dalmaciji, ja sam je pročitao i našao sam svega dva redka unutra, koji se bave stvarno o agrarnim odnosima u Dalmaciji. (Jedan glas: Raspravite to sa drugom Lapčevićem!) Niko ništa ne zna a kad se ne zna ništa, ne može se ništa ni učiniti.

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: — Molim Vas držite se predmeta o kome je govor! (Glas: Je li ovo projekat zakona o agrarnoj reformi? Govorite o budgetu a ne o agrarnoj reformi!)

Kerubin Šegvić (nastavlja): Vi ste me zaveli, gospodo, sa vašim upadicama.

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: — Molim Vas, gospodo čujte govornika!

Kerubin Šegvić (nastavlja): Da se vratim. Evo zašto nemamo poverenja u vladu, jer nismo zadovoljni sa njenom politikom i njenim metoda-

ma, nismo zadovoljni sa stranačkim pravcem, koji je ona dala u rešavanju najživotnijeg pitanja naše mlade države. Raspravlja se i o pitanju valutnom. Nekome je to prešnja stvar i veoma prešna. ali prešnja je stvar uspostavljanje rada. Ako naš narod bude prionuo radu, ako se bude prihvatio posla i ako zemlja bude rodila, ako bude obilno hrane, onda mi možemo usprkos padanja valute prst u uho i pjevati Kraljevića Marka. Ali ako ne bude rada i produkcije unutra, onda, gospodo kuku naša majka!

Ja, gospodo, ne pripisujem mnogo važnosti nelojalnim ispadima, koji se opažaju i u Hrvatskoj i u Slavoniji, i u Bosni i u drugim krajevima naše države! To Italijanci, kao što znate, izrabljuju u svoje svrhe, oni misle na tome supstratu, na tome temelju, nas razdvojiti i kasnije mešati se u unutarne naše poslove. Ja velim, tome ne pripisujem nikakve važnosti, jer ovakvih pojava bilo je negda i u Italiji. Kad se Italija ujedinila pa su Austrijanci bili isterani iz Lombardije i Milana, jedan italijanski žurnalista, po imenu Cesano, u svojoj knjizi „Ricordi d' un giornalista“ piše između ostaloga i to, da narod sa najvećim nepoverenjem dolazi u susret pijemonteškoj vojsci, da nikakve vere nisu imali u nju, da su gledali čudnovato u sve to.

Pa ipak pametnom i razboritom politikom to se malo po malo izglatilo i sjedinilo. Istina, oni su imali i vremena za to, jer od 1859. do 1870. godine imali su 11 godina vremena da provedu unifikaciju Italije, dok mi moramo to sprovesti u brzo. Tamo se, dakle, sve to izglatilo, dočim kod nas, u prvom početku našeg ujedinjenja, to je bio trijumf oduševljenja, bratstva i zanosa sa kojim smo mi dočekali srpsku vojsku, a zlo je i veliko zlo, da su danas, jednom pogrešnom politikom, jednom stranačkom politikom, jednom nedržavnom politikom, onaj zanos ubili, i mjesto one ljubavi i onog oduševljenja stvorili neraspoloženje između pojedinih delova naroda.

Gospodo, ima u zraku nešto, što nas guši; imade u celom našem društvu nešto što sami osjećamo da nije pravo, da neide glatko. Ima jedna bolest; koja nije samo bolest radi posljedica rata, premda je taj rat tu bolest pojačao, nego je ta bolest od nekoliko vjekova u čovječanstvu. Čovječanstvo je kao bolestan čovjek, koji se okreće u krevetu, sad na jednu sad na drugu stranu, ne bi li našao olakšanja svojoj boli, jer misli, da ga boli radi položaja u kome leži; ali bolest nije od položaja u kome leži, nego je bolest u njemu samome.

Ne sastoji se zlo u tome, što narod ima ovu ili onu formu vladavine, što je ovdje republika, a ondje monarhija. Nije mana ni u zakonima samim, nego je mana u nečem drugom. Kao što kaže ve-

oma dobro Massimo D'Azeglio: „Bolest je ukorenjena u ljudskom srcu. Stoji ta bolest u zabludama, u pokvarenosti duše narodne; stoji u pomanjkanju čovječstva“. Zato kažem, da treba više nego li borba za stranačke interese, borba za ovu ili onu formu vladavine, treba moralne higijene, koja liječi srca, ispravlja savjesti, stvará karaktere i stvara ljude. To je prva i glavna zadaća pri ulazu u mladu državu.

Na tome poslu, gospodo, treba svi da budemo složni: Vlada, Narodno predstavništvo i cijela naša inteligencija.

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: — Ima reč g. Milutin Stanojević.

Milutin Stanojević: Prije nego što predjem na samu stvar, na debatu o ovom zakonskom predlogu, smatram za potrebno da iznesem svoje gledište na mišljenje g. Ministra predsednika gospodina Protića. On je u svome govoru naročito naglasio da Narodna skupština treba da prim ovaj zak. predlog kako je predložen u celosti, ako ima poverenja u vladu a da svoje mišljenje opširno iznese prilikom debate o celokupnom budžetu, koji će biti iznesen kroz kratko vreme.

Ja se ne mogu složiti sa njim zato što mi sa dvanaestina živimo već više godina i nikad ne možemo doći do budžeta da bismo mogli vladi da izrazimo potrebu i želju narodnu. G. Ministar Predsednik nalazi u ovim dugim govorima možda za sebe neku neprijatnost, možda i dosadu. Ja pak nalazim da ovde padaju vrlo korisni predlozi i da bi trebala vlada i pojedini ministri naročito da obrate pažnju na ono što se iznosi u Narodnoj Skupštini pa da o tome vodi računa, i da popravi ako je što pogrešila i što ispraviti treba. Jedan povod dao je za to g. Ministru predsedniku da učini prigovor g. Kristanu što je držao duži govor. Što je g. Kristan malo više govorio to je osobina socialista, ali gospodo, iz njegovog govora našlo se vrlo lepih podataka i ja mislim da ne će biti pogreška ako bi rekao da gospoda ministri nisu obratili dovoljno pažnju na ono što je on govorio. On je pored ostalih korisnih podataka kazao, kako u Vinkovcima ima 29 vagona šećera da se ne zna sajbija. Izneo je da ima 30 vagona pšenice i da je prokljivala i t. d. dakle izneo je vrlo važne podatke o kojima bi valjalo voditi računa, i to netreba nikoga revoltirati. Naprotiv sve ove napomene, koje padaju u skupštini vrlo su korisne i vlada ih treba prikupljivati i ostvarivati.

Predlog budžeta za 1919. i 1920. godinu došao nam je malo dockan, te se nismo mogli dobro upoznati sa svima detaljima, koji će biti docnije na rešenju. Jedino što se da videti na prvi mah da je

naš budget od jedne milijarde i šest stotina miliona dinara i da ćemo imati lepu cifru deficita od pet stotina miliona. Ako bismo mi pošli ovim putem, sa ovoliko velikim budgetom i ovako velikim deficitom, boga mi, ja po mome mišljenju ne mogu da vidim lepu budućnost naše države.

Pored ostalih razloga zašto je naš budget veliki, i ako Ministra finansija, da se trgovački izrazim, mogu da taksiram kao štedljiva čoveka, ipak ima u našoj državi raskošnih stvari, koje čine te je naš budžet ovako veliki. Kad smo mi bili mala država sa budžetom od sedamdeset miliona dinara, mi smo se hteli da potučemo u skupštini, što je postojao jedan fijaker u upravi kaznenog zavoda, kojim su se ovda onda služili ministri. Danas ćemo naći stotinama automobila, koji jure celoga dana po osamdeset kilometara na sat kroz Beograd.

Molim vas, gospodo, ne može to da ne košta ništa. Tu treba benzin šofer i svaki automobil državni ja mislim da ne košta manje od 10.000 din. godišnje opravka, materijal i šofer. Danas, neka izvime gospoda ministri, mnogo su se raznežili, pa im nije moguće napraviti ni jednu turu od jednog kilometra, koliko je njihovom zdravlju potrebno, a da se ne provezu automobilom. Naši starinski ministri pravili su nekoliko kilometara šetnje, dok nismo imali tramvaje, pa nismo imali ovakve deficite, kakve imamo danas. Koliko se kod naših starinskih ministara ne sa titulama doktorskim, vodilo računa o svemu, navesti ću vam jedan mali primjer iz prošlosti. Nekakva kola koja su vukla slamu za veliku kasarnu za vojnu potrebu, rasturila su više slame nego što je trebalo, i odmah je bio pozvat ministar vojni u Savet, da odgovori kako je mogao dopustiti da se državna imovina tako rasturi i ako ta slama nije vredila ni dva groša.

Danas se malo vodi računa otkuda toliki izdatci, otkuda toliki automobili i drugi rashodi. Pa gospodo, sa ovakim financiranjem nije čudo, ako imamo 500 miliona dinara deficita. Ja poznajem gospodina ministra finansija vrlo dobro i znam da on nije rad da tako bude, ali svakojako ne nalazi dovoljno potpore kod svojih kolega, da se raskoš ukine i veća štednja uvede. Ovo, što ja kažem neka se ne smatra kao nekakav demagoški razgovor, to mi nije potrebno ni najmanje.

Pored ovoga zašto je naš budžet veliki? Gospodin Ministar Finansija u svome expozeu kazao je, da ovo dolazi još od velike skupoće i zbog toga je naš budžet tako velik. Jeste tako, i naša je dužnost, da ispitamo, zašto su te skupoće, da li su one došle od Boga, da li usled ovakove situacije

ili ima nečega, što bi trebalo popraviti da ne bude ovako. Zašto je kod nas skupo? Za to, što je loš saobraćaj i ne mogu naši proizvodi iz jednog kraja u drugi da se prenesu i ono što već poskupljava transportna sredstva ili nema nikakvih sredstava kao ono u Rusiji, tako da na 50 klm. od jednog mesta do drugog imade namirnica sa 50 procenta skuplje samo za to, što nema ni puteva ni saobraćajnih sredstava.

Drugi je razlog što u našoj zemlji ima puno formalnosti. Danas, ako hoće neko da preveze svoj proizvod, treba da izgubi nekoliko dana dok dobije dozvolu da predje iz jednoga okruga u drugi. Pa onda treba da se javi svojoj pokrajinskoj vladi, da mu da dozvolu, da može izvesne artikle da izveze i kad te dve nevolje svrši, onda mora da dode ovde, u Beograd, da mu Ministar ishrane da „iskaznicu“. Ja sam bio pre nekoliko dana na jednom šlepu, slučajno sam se zatekao, i video sam jednoga, koji je nosio 700 kg. kukuruza, ali po raspisu g. Ministra Ishrane stoji da može nositi samo 500 kg., i lepo skleptaše onoga sa 700 kg., zapleniše i oteraše u magazin. Skupoća je gospodo, još i za to, što jedan od najpozvanijih faktora za čije se proizvode najviše novaca izdaje, naša Uprava Monopola, o kojoj se toliko mnogo govori, još nije uspela nabaviti najnužnije narodne potrebe, te da mu omogućiti jeftiniji život. Mi imamo krajeva, gdje se plaća, i svaki je zadovoljan ako može dobiti za 25 kruna kilogram soli, za 90 K kg. petroleuma i treba da bude protekcije da se dodje do jednog kilograma petroleuma.

O Upravi Monopola od kako sam ja poslanik često se puta govorilo, kako tamo ne ide baš kako bi trebalo i kako se želi, i meni se čini da je

Uprava Monopola tolikim kritikama već oguglala i da je stekla pravo, da nikome ništa ne odgovara, i da nema nikakvu odgovornost. Kad bi uzeli upravnika monopola, pa poslali na Kopaonik, da mu damo 100 ovaca, pa kad nastane zelena trava i kad počnu ovce da bleje za so, pa kad ima 1000 litara mleka da prospe za to, što nema čime da posoli, pa kad bi ga ostavili u mraku u planini, ja vas, gospodo, uveravam da bi za 15 dana bilo u Srbiji i soli i petroleuma, i svega. Ali ovako, on ne oseća ništa. Možda će se nekome nedopadati ovo, što kažem, možda će se netko naljutiti na mene, ali nema prava. Mi za 7 mjeseci ne možemo da dobijemo ni kilogram soli, mi za 7 meseci nemamo ni petroleuma, i ja sam mojim biračima sa mirnom savješću predlagao, da idu preko, u Rumuniju, da švercuju te artikle i da plate državi trošarinu i carinu. Ali jest gospodo, Uprava Monopola ne dopušta ni to, i

kad Uprava Monopola ne može to da učini treba bar da dopusti da se narod sam pomogne.

Pored ostalih uzroka, koji utiču da su cene suviše visoke, dolaze još i od našeg novog Ministarstva Ishrane. Od kako je ono došlo, izgleda mi, da je još mnogo teže, i ako ostane još duže, po mome shvatanju, ja mislim, da će ono toliko ukočiti privredni život i trgovinu, da se ne će smeti preneti torba brašna iz opštine u opštinu. Mi smo se vratili na starinski sistem, koji je vladao prije nekoliko vekova, da se nije ništa smelo iz opštine u opštinu da prenese, vladala je jedna staleška sekta, koja nije dopuštala, da se prenose proizvodi iz jednoga mesta u drugo.

Gospodin Ministar Privrede još u oktobru mesecu mislio je, da je u narodu tolika oskudica i da treba angažovati privatnu inicijativu. Gospodin Ministar Financija dao je kredit; gospodin Ministar Saobraćaja učinio je popust na željeznicama; Carinska uprava i Ministarski Savet spuštaju trošarinu na monopolske artikule; sve se činilo u nameri da se dodje do što jeftinijih namirnica. Kad je sve to svršeno, i kad je privatna inicijativa pošla u svet, da za svoje pare pored državnih, kupi pojedine monopolske artikule, i kad je to nabavljeno i plaćena carina i trošarina, i kada je jedan deo te robe došao u Beograd, onda dolazi ministarstvo ishrane, i meće svoju ruku na privatnu imovinu i nosi u svoje magazine. E pa, gospodo, presudite sami posle takvih smetnji, mogu li se nabaviti potrebe i sniziti cene. Ministarstvo za ishranu kako je uređeno da nema ni pojma o svojoj ulozi, ono ne zna šta treba da radi. Pre nekoliko dana jedan odredjeni činovnik otišao je i zaplenio dva vagona plavoga kamena; ja sam intervenisao i prošao kroz četiri ministarstva da nadem tko je nadležan, i taj odredeni činovnik objasnio je stvar tako da je to neko telefonski naredio. Neko je zaplenio taj artikal, drugi, treći i četvrti, zapleniće druge artikule i onda se nemojte iznenaditi što je ugušena privatna inicijativa.

Kad je došao za ministra privrede g. Ribarac 18. III. ove godine, doneo je ekspozice ministarskom savetu, pa pored ostalih lepili stvari u tome ekspozeu (izvinite me nesmem čitati) kaže se: „ekonomska podvojenost stvara osnovu i za političku podvojenost“, i trgovina danu dušom. Taman rekoh hvala Bogu a ono odmah zatim dolazi Ministarstvo Ishrane sa svojim raspisom. Neka me izvine g. ministar za ishranu g. Korošec, ja imam prema njemu duboko poštovanje i ja žalim što moram govoriti tako; ja ne govorim o njemu lično, ako činih prigovore to ima da se odnosi na one činovnike,

koji oko njega rade. Možda je nezgodno što nemamo za svako ministarstvo stručnoga čoveka, da bude svaki na svome mestu. Ali političke prilike tako zahtevaju, i ja molim da se pogrešno ne razume. Ja moram izneti ono što ne valja, valjda će se naći neko, koji će to popraviti. Ministarskom savetu može se dopustiti u sadašnjim izuzetnim prilikama da napiše po neki raspis koji nema podloge ni u zakonu ni u ustavu. Ali ministarski savet primajući odgovornost na sebe za rešenje koja donosi ne daje prava pojedinim ministrima da na osnovu ministarskog rešenja još nešto više rade. Tako, ministarski savet doneo je jedno rešenje u kome su pobrojani monopolski artikli, koji spadaju u nadležnost ministarstva ishrane, upravo reći oni artikli o kojima bi morao voditi računa ministar za ishranu i pored ostalih artikala u ministarskom rešenju pominje se zejtin, hrana, meso i šećer. Ali ministar ishrane piše drugi raspis i pored onoga što je pomenuto u rešenju ministarskoga saveta on ili dotični činovnik koji je pisao raspis, dodaje još jedan artikal — melasu.

Sad u poslednje vreme uvedene su iskaznice. Šta se hoće s tim iskaznicama? — Hoće se da se popravi ovo stanje i skupoća koja vlada u zemlji. Medjutim sa ovim iskaznicama ne će se moći ništa postići. Ove se iskaznice primenjuju ovde. Raspisi kad se izdaju moraju imati podlogu zakonsku i imati mogućnosti da se raspis izvede. Ako bi uzeli strogo da postupimo po ovim iskaznicama onda bi jedan čovek iz Prizrena koji bi imao da izveze 600 kg. takve robe iz svoga okruga u drugi trebao da traži od svoje vlasti dozvolu da dodje u Beograd i da tu ostane nekoliko dana dok ide u ministarstvo da dobije iskaznicu. Postavite se u stanje ljudi koji imaju da kupuju ili prodaju, koliko im vremena treba da dobiju iskaznicu i izvrše takav posao. I onda se ne treba čuditi zašto je sve skupo.

Te teškoće, koje se čine doterale su dotle, da vi ne ćete više videti dobre trgovce, nego ćete u trgovačkim poslovima imati samo jedan šljam i one koruptivne elemente, kojima obraz dopušta da podmite željez. ili carinske činovnike. Vi ovdje imate punu čaršiju dobrih trgovaca, koji ne rade samo zato, što njihova seda glava i njihov ponos ne dopuštaju da rade ono što se sada radi.

Gospodo, ako hoćete da govorite o mentalitetu našeg trgovačkog sveta, uzmite ako hoćete trgovce iz čaršije, vi ćete naći njegovu tekovinu za 30 do 40 godina njegovog rada, da je jedva ravna te kovini jednoga koji je radio sada za godinu dana. Prema tomu ćete videti mentalitet jednog trgovca

koji nije trgovac i jednoga koji je pravi trgovac i koji radi trgovačke poslove.

Kod nas je gospodo, jedna velika zabluda. Kod nas ima jedna klasa ljudi koja na trgovački svet gleda popreko, koja ih smatra kao izjelice, ali pravi trgovački stalež, to je jedna potreba naroda.

Engleska i druge moćne države osvajale su svet ne politikom svojom, svojom vojskom, nego svojom trgovinom. Ovi ratovi nisu ništa drugo nego posledica, borba za trgovačke interese. Kad sam već tu nažalost da kažem da se kod Ministarstva za Ishranu sa ovim njihovim formalnostima i njihovim izkaznicama ide tako daleko, da ja moram postaviti jedno pitanje: kakvi su rezultati takvog rada? Mi ništa drugo ne vidimo, nego jednu ukočenost. Mi vidimo da je naš privredni život toliko sputan, da niko ne može da krene dok ne ispuni masu formalnosti tako, da je mnogo lakše preći u Francusku, nego preneti robu iz jednog mesta u drugo kod nas. To su te formalnosti, koje ne daju nikakve praktične rezultate. Ja sam uveren, da u Ministarstvu za Ishranu nema podataka koliko je izdato hrane i drugog, nego se tamo samo daju iskaznice i razvijaju formalnosti, ali bez ikakvih praktičnih rezultata.

Prema tome gospodo, u Ministarstvu za Ishranu izgleda da ono nema drugog prečeg i krupnijeg posla nego da se upušta u ove sasvim sitne stvari, i da mi imamo po nekoliko stotina ljudi koji ponekoliko dana bezposleni džonjaju da dobiju dozvole. Kad dakle ono nema drugog prečeg posla, onda po mome shvatanju to ministarstvo treba da se ukine.

Ja mislim samo još jednu kratku napomenu da učinim. Kod nas se već prilično otelo maha, da se pojedine zakonske odredbe i ustanove zamenjuju raspisima. Danas se tu toliko daleko ide, da se konfiskuju imovine privatnih gradjana bez ikakvog oslonca u zakonu. Imamo raspise koji donose n. p. raspis ministarstva za Ishranu koji kaže „po članu 10. svoga uredjenja“ i t. d. Od kuda to može da bude da Ministarstvo ima svoje uredjenje i da po tome uredjenju ima da kaže jednoga dana, da ovaj kaput treba meni, imaš da ga skineš, jer imam prava da ga konfiskujem? To ne može biti, jer mi imamo i ustav i zakone.

Naš Ustav kaže ovako, u članu 16.: „Svojina je nepovredna, ma kakve prirode bila. Niko ne može biti prinudjen da svoje dobro ustupi na državne ili druge javne potrebe, niti se pravo privatne svojine može toga radi ograničiti, osim gde zakon to dopušta i uz naknadu po zakonu“. Pitam

ja vas, gospodo, po kome zakonu može Ministarstvo Ishrane da konfiskuje privatnu imovinu? Poneke stvari smo tolerirali i prećutali, ali ovo je ne zakonita radnja i Narodna Skupština ne sme dopustiti da se raspisima menjaju zakoni, jer su ti raspisi elastični, pa se mogu mnoge pogreške načiniti na štetu privrede i trgovine.

Ako se želi, da namirnice i druge potrebe narodne budu jeftinije te prema tomu i budžet da ne bude veliki, moje je mišljenje, da treba trgovini dati najširu slobodu. Ona je jedina, koja može regulisati ponudu i tražnju, ona stvara zakon ponude i tražnje i samo ona može regulisati to što mi želimo. Najčuveniji ekonomisti bore se za slobodnu trgovinu, zato što je ona taj faktor, koji omogućava, da se sa raznih strana unesu oni proizvodi koji su potrebni najširim slojevima naroda. Ako vi tu slobodu budete sputavali na razne načine, sasvim je prirodna stvar, da će mase narodne to snositi teško i plaćati skupo.

Ovo su nekoliko primera, koje sam naveo a smatram, da će biti još koga, koji će o ovom istom pitanju govoriti. Ja mislim da će se ovo pitanje skupoće urediti prvo, kao što sam rekao, tim, što se treba dati puna sloboda našoj trgovini bez ograničenja, tim što se treba urediti saobraćaj i što treba da se uredi naša valuta. Vi imate danas fakt, da je naš dinar danas niži nego onda, kada smo propali. Za 100 francuskih franaka plaća se danas 170 srpskih dinara ili 505 do 510 Kruna. Isto tako 100 drahma danas možete dobiti tek za 170 srpskih dinara. I ako Srbija bude uvezla za milijun robe sa strane, onda će biti dužna da plaća milijardu i 600 milijuna dinara, a to će biti suva šteta za naš narod samo zato, što se ne traži put i način, da se naše valutno pitanje što pre uredi. To nije mala stvar, i to je jedno vrlo važno pitanje, koje veoma jako utiče na naše cene. Vi ćete ovih dana imati za strane proizvode još povećanja što dolazi od tuda, što naše valutno pitanje nije regulisano. Vi vidite, da se sa našim finansijama neko nemilostivo titra, vidite da su naši dinari, koji su vredeli 100 franaka ili 100 drahma 100 dinara, kad smo ulazili u Srbiju spali, i da za 100 franaka vi morate danas dati 170 dinara, i za neki dan može biti i 200 dinara, i onda se gospodo ne treba čuditi, zašto su namirnice skupe, i zašto naš život s dana u dan poskupljava. Na taj način morate biti pripravnici i dalje plaćati skupo, sve dok se ne nadje leka, dok se ne stane tome na put. Srbija nije propala zemlja, da se naših 170 dinara daju za 100 franaka ili za 100 drahma. Ja mislim ako Srbija nije bolja od Grčke u finansijskom pogledu, lošija nije. Ovako bagatelisanje naše valute jeste vrlo žalosna pojava.

Predsednik dr. Drag. Pavlović: Reč ima narodni poslanik Milan Marjanović.

Milan Marjanović: Gospodo predstavnici! Predlog o dvanaestinama malo je iznenadno pao pred narodne poslanike. Pre nekoliko dana izvršeno je s njegovim štampanjem, posle tri dana dao je finansijski odbor svoje kratko mišljenje i istoga dana stavljen na dnevni red. Prema tomu nije bilo mogućnosti možda za sve nas, da do detaljna pročitamo celi budžet, da bismo bili što bolje orijentisani u oceni, kako njega, tako i ovoga pitanja o dvanaestinama, koje je tesno vezano sa budžetom, i kroz koje dvanaestine treba da prodju i izvršne odredbe o budžetu kao definitivno primljene od Narodnog Predstavništva.

Gospodin ministar finansija kaže nam, da mu je stvar hitna, jer dosadašnji krediti ne mogu ga poslužiti duže, nego do kraja ovoga meseca. Slobodno je ocenjivati, da li je mogao da ranije pruži budžet ili ne. Po svemu sudeći nije se trebalo čekati na poslednji momenat, te da Narodno Predstavništvo ne bude u mogućnosti, da do kraja i duboko prouči njegovu finansijsku politiku.

U traženju dvanaestina mi ćemo se lahko naći sa vladom. Interes naše nove države traži i materijalne žrtve. Mi ih moramo podneti i mi ćemo ih izglasati. Ali kako je i suviše slobode davano dosadašnjim ministrima finansija u rukovanju sa dvanaestinama naročito od kako smo u ratu, smatram da je neophodno potrebno, i ako nije diskusija o budžetu, učiniti nekoliko opservacija o samom budžetu i naglasiti izvesne pojave, koje su bile i postojale u trošenju za vreme ovoga neregularnoga ratnoga stanja, da bi bar oni članovi vlade koji nisu dosada učestvovali s nama iz Srbije u trošenju kredita, imali koliko toliko ma i bleđu sliku o načinu, kako mi trošimo i kako će oni to trebati da shvate i da prime.

U ovim teškim prilikama i momentima svakako treba da se pojave genijalni ljudi sa krupnim reformatorskim radovima. I za naše financije, bez sumnje, potrebno je i više studije i više poznavanja života, nego li što to obični čovek može imati. Sav naš državni život poremećen je. Finansijski mi gotovo i ne živimo u pogledu stvaranja svojih sopstvenih prihoda. Mi živimo na zajmovima.

Ali ako su zajmovi lako davani za vodjenje rata, jer smo i mi davali krv isto tako za interes saveznika kao i za interes svoj, kažem pitanje je, da li će posle rata ići lako sa zajmovima. Računski svet i obično gazdinstvo nalaže, da nitko u poslove koji ne donose koristi, ne plasira svoj kapital. Prema tome ne će nam lako biti da dodjemo do zajmova i za to bi trebali bez sumnje

još sada pokazati one bogate izvore, koje imamo, i urediti način njihovog eksploatisanja tako, da svoje potrebe što pre počnemo podmirivati svojim sopstvenim приходima. Gospodin Ministar Finansija je pokazao dobru volju koliko god je mogao i umio da nam ovom prilikom pruži i nekoliko novih izvora za prihode. I to je dobra stvar, to znači, da je i on kao i mi svi zabrinut za naše financije. Mi smo imali doskora finansijsku politiku jednostavnu, da tako kažem, doskora je važio princip: Gde god se može uzajmiti, uzajmi, a potomstvo neka vraća. To se vidi po tome, kad se uzmu u obzir cifre našeg državnog duga same kraljevine Srbije i investicije koje u zemlji imamo. Ali opet zato takova finansijska politika dugo je podržavana dokle je god gospod Bog nije presekao. Kaže sadanji gospodin ministar finansija da će za pokriće uvećanih naših rashoda imati prihode i iz nekih novih izvora.

Prvi od tih novih izvora je porez na ratnu dobit; drugi izvor je porez na izvoz, a treći izvor je porez na neoženjene. To su novi izvori. Ostaju nam još oni stari naši izvori, a to je pravljenje zajmova, povećanje monopola i trošarine i povećanje neposrednog i posrednog poreza.

Ja sam u početku svog govora kazao, da dođuš je diskusija o budžetu, ali da ću ipak praviti kratke svoje opaske, pridržavajuć sebi pravo, da mogu u budžetnoj diskusiji da dulje o tome govorim.

O porezu na ratnu dobit smatram, da je ministar finansija prilično zadocnio.

Momenat, kada je istaknuto pitanje o ustanovi te poreze, tako je nezgodno po mom shvatanju izabran, da je taj momenat došao u ono isto doba, kad se apelovalo i za unutarnji zajam; te kako znamo, zajam nije ostvaren, još do sada. A porez na ratnu dobit, videt ćemo koliki će biti. Porez na ratnu dobit kao što kaže min. finan. valja uvesti. Uvele su ga i druge države, uvele su ga u toku i u jeku rata. U Francuskoj se to pitanje ventiliralo onda, kada su im kuće gorele, kada su bile najveće bitke na Verdenu i kada je neprijatelj došao do Marne. Njihov finansijski odbor uzeo je to pitanje u raspravu i rešio ga. No porez na ratnu dobit je kod njih bilo lako provesti. Kod nas kad se to htelo, mislim da se pogrešilo, što se propustilo, da se to nije uradilo onda, kad je bilo naredjeno žigosanje novčanica. Gdje ćemo sada naći ratne bogataše i čim ćemo oceniti njihovo bogatstvo.

Druga je poreza nova, a to je poreza na izvoz. Ovo je doista nova stvar. Ja bar ne znam, istina nisam finansijer od profesije, čitam koliko mogu i pratim koliko znam, ali ne znam gde je uveden

još taki porez. Gosp. min. finan. priznaje nam da je finansijska nauka osudila te poreze a praktični život nam kaže, da je izvoz produkata iz zemlje uvoz novca u zemlju. Prema tome se i izvoz u svim zemljama favorizira, da bi zemlja tuđji kapital unela u se. Ovde se očekuje nekakva dobit od poreza na izvoz. Ja ovde vidim gospodo neku nepouzdanost i kod samog gospodina ministra, jer on nam ističe u svom ekspozeu dvije tendencije. Prvo da dobije što više novaca, stoga što će tražnja naših produkata od strane spoljnih industrijskih država biti vrlo velika i to valja iskoristiti. Dobro, ali odmah on kaže, carina bi sprečavala izvoz, te da se u zemlji zadrži onoliko produkata, koliko je potrebno, da izvesni krajevi, koji te produkte daju, podmire potrebe drugih krajeva, koji ih nemaju, i na taj način, kaže gosp. ministar financija, ne će biti potrebno, da vlada naročitom odredbom zabranjuje izvoz ovog ili onog artikla, jer će taj porez biti regulator. Ne vidim, da će to tako biti, ne vidi ni gospodin ministar, jer mu se ove dve tendencije kontra udaraju. A ako bi nam doista bilo dokazano, da će visoke cene, koje izaziva velika tražnja sa strane izazvati naše ljude, da što više proizvode za prodaju, a da će carina opet s druge strane pasti na spoljne kupce, neka mu tako bude, ali život i iskustvo nam kažu, da svako opterećenje snosi kako kupac, tako i prodavaoc.

Tu dakle ne vidimo, da će nam mnogo pomoći ta poreza na izvoz, niti vidimo, da će se ekonomska strana naše zemlje moći da uravnoteži sa finansijskim interesima, koje ovde ističe gospodin ministar.

O trećem izvoru, o porezi na neženje ne mislim ovom prilikom govoriti, jer projekta još nemamo. Zatim dolazim na onaj izvor poreza, koji se kod nas smatra za najvažniji i najveći, na neposrednu porezu, porez na zemljište. Gospodo, mi moramo da učinimo ove napomene za to, da bi vlada, ako se složi, ako nadje, da su umesne, imala vremena do budžeta da te napomene prouči, te da na zgodan način, ako su umesne, raspravi budžetsko pitanje kroz mesec dva dana. Zbog toga moram, da se dotaknem i ovog poreza. Gospodin ministar u svom ekspozeu na strani 15. doista biranim rečima izriče strahovitu osudu nad načinom na koji je bila oporezovana Stara Srbija i Makedonija.

Ja lično nalazim, da je on to dobro učinio i da je i on potvrdio ono, što smo mi drugi, nečlanovi iz te stranke, tvrdili još ranije; da je zlo i rdjavo to, što se radilo. Gosp. Ministar nam sada potvrđuje da je repartacija poreze na pojedine opštine u Makedoniji i Staroj Srbiji dala vrlo rdjave,

neželjene rezultate i posledice, pa ipak veli, da i danas mora ostati pri tom načinu porezivanja. Ja ga lepo molim, da se razmisli do budžeta, da li se mora ostati pri tom načinu porezivanja. Nije za utehu tih krajeva, što se za ove poreze kaže, da će se na njih repartirati samo za 12,000.000 prema 21,200.000 ranije. Nije za utehu, gospodo, zato, što ovih 12,000.000 ne predstavljaju polovinu ranije poreze nego više od polovine, a vi znate da je stanovništvo tih krajeva ona radna snaga, koja je više nego prepolovljena. Ono pak, što je ostalo, to je jednim delom još bogalj za teške fizičke radove, i mi imamo na tome jedan otpis da učinimo. Ali, najzad, nije po sredi kvota, koja se razrezuje: ako se ne plati propast će i ostat će na dugu, a pitanje o načinu porezivanja rešit će se. Taj je način gori od turskog desetka. To će vam potvrditi svi stanovnici Stare Srbije i Makedonije. Gosp. Ministar bio je dužan da da drugi način za porezivanje, a ima mogućnosti da se taj način nadje. Da se kao što mi se čini, o tome načinu nije dovoljno mislilo, ja vidim iz ovoga, što se ostalo pri ovom načinu porezivanja, ne samo prema Staroj Srbiji i Makedoniji nego i prema kraljevini Srbiji. Gosp. Ministar Financija, kaže nam, da porezivanje na teritoriji Srbije ne može izvesti onako, kako se dosad izvodilo, već da će uzeti skoro u svemu onaj starosrbijanski način raspodele kvota na pojedine opštine. Dakle, naše državne vlasti i odgovorna lica nisu uspela da spasu iz Srbije dokumenta i knjige na kojima je počivao naš poreski sistem dotle, ali o tome ćemo govoriti drugi put, a mi smo imali prilike da vidimo da je narod, kome će se sada od oka odredjivati koliko mora da plati, kulukom bio nagonjen da spasava šifonjere i klavire čak do Prizrena!

Gospodin Ministar Financija kaže, da je Generalna Direkcija sačuvala pregleda o tome, koliko je koja opština plaćala u Srbiji, i da će se pomoću tih pregleda, u koliko se i gde se ne nadju knjige i poreske knjižice, razrezivati porez. Ako se u jednom mestu nadje lica, od kojih neka imaju poreske knjižice, njima će se poreza razrezati po tim knjižicama, a u koliko ne bude ostatak poreza razrezat će se na sve ostale građane na neki drugi način.

Medjutim, molim vas g. ministar nam ne kaže, šta je osnovica za razrez toga poreza? Imovno stanje nije pouzdana osnovica jer se može desiti da siročad poginulih ratnika imaju 15 do 20 hektara, ali neobradjenog zemljišta i porez ima na njih da pada. Pored toga i druge nelogičnosti i druge nepravilnosti mogu se desiti. Prema tome, za budžet ovogodišnji g. Ministar Financija imaće da nam spremi bar opravdane razloge,

zašto ovako misli da izvede i zašto se ove stvari nisu uporedno izvodile i rešile sa pitanjem o načinu obradivanja celokupne naše teritorije. To pitanje o načinu obradivanja celokupne naše teritorije pokrenuto je još na Krfu, ali od poslanika, a oni, koji su trebali da čuju nisu čuli onda, te neka čuju sada.

Toliko sam mislio, gospodo, da učinim napomenu, o samom ekspozeju g. Ministra Finansija, ma da je to samo jedan delić svega onoga, što bi se moglo kazati. Ali ja bi hteo da pomognem Vladi izvesnim još napomenama, šta treba da učini da bi došla do prihoda. Isto tako, šta treba da učini, da bi što manje rashoda imala prema ovome kakve rashode ima.

Gospodo Predstavnici, žalosno je, ali je istina, da mi imamo vrlo mnogo slučajeva da rukovaoci državnog novca posle evakuacije Srbije nisu položili računa do danas o državnom novcu koji se kod njih nalazi. Ja tražim od Vlade, od svih Ministara, a napose od g. Ministra Finansija, da nam kaže, ako jeste, a ako nije, da kaže hoće li i šta misli i kada će narediti, da se ti javni rukovaoci državnih kasa pozovu da polože računa o državnom novcu. O ovoj temi, gospodo, dugo i dugo bi se moglo govoriti. Ja je samo iznosim i naglašavam, a na njoj ćemo praviti pitanje može biti o poverenju Vlade prilikom budžeta, kao i povodom drugih važnih stvari. Jer mi koji smo morali da napustimo otadžbinu imali smo prilike da vidimo, da se dostojanstvenici visokih položaja brane, da su im se konji usput preturili, pa ni dokumenta ni novaca koji su imali nisu predali. Naravno taj žalostan primer u ono doba lako se širio i koliko mi neoficiozno znamo, priličan je broj blagajnika rukovaoca državnog i opštinskog novca koji se brane time, što nisu imali dobre putove u Albaniji te su se morali da lome po onim vrletima albanskim, te su magarci na kojima su nosili novac morali da se preturaju. Medjutim njihov život pokazao je drugo stanje. Gospodin Ministar Finansija zna sve to, pa ipak im je dao klase i ako još nisu položili računa, znajući valjda da oni stoje pred odgovornošću da vrate ovom izmučenom narodu njegov novac. Ako je g. Ministar to znao, pa ovo učinio, to je grehota. To je jedan prilično obilat prilog za državnu kasu. Drugo, stalni i veliki prihodi za državnu kasu jesu takse koje se plaćaju u saobraćaju privatnih sa vlastima, i privatnih lica sa privatnim. Ja, gospodo, neznam može li se naći razloga i opravdanja, da mi posle sedam meseci slobode, koliko je već uživamo, a da se za to vreme nije moglo odštampati taksenih i poštanskih maraka i da istih i do danas nemamo. Za

ovo nam je odgovoran nadležan ministar, i to mislim, g. Ministar Finansija. Danas je narod lišen pravnih sredstava, jer danas kad ima najviše predstavaka, molbi i drugih akata, koje ima da upućuje javnoj vlasti, on ne može nijedan akt dati vlasti, ako ga sam lično ne odnese i ne položi u gotovom novcu taksu koja se od njega traži.

Ako je to nadležstvo u kome drugom kraju i u drugoj varoši, onda je u nemogućnosti, da traži svoje pravo i uslugu od državnih vlasti, za koje se te vlasti plaćaju i za koje postoje. Ja ne znam šta je uzrok, ali ničije opravdanje ne bih mogao primiti, da se zemlja sa markama dosada nije mogla snabdjeti.

Na trećem mjestu je jedan stalan i veliki prihod — to je prihod, na koji stalno računa naša finansijska politika — prihod od monopola. Postoji dokaz, gospodo, — ne treba više o monopolima govoriti, jer su oni toliko zacrnili, da je ovome narodu, koji troši monopolske artikle okrenuo ledja i Bog, a naročito ljudi, koje on dobro plaća.

Predgovornik g. Stanojević kazao je, da monopolska uprava ne zna ni čega ima, ni gde šta ima. Gospodo, tako je. Onomad je jedan od trgovaca pred nama nekolicinom kazao: Pa oni u Upravi ne znaju gde imaju soli i petroleuma? Pa jesu li imali ovde pun šlep petroleuma, pa ode u Peštu? Ima soli, a ne znaju u kom šlepu!

Gospodo, mi znamo taj izvor, ali neka se zna i to, da nikada nijedan činovnik nije bio jači od države, činovnik je sluga državni, a država je gospodar, i ako on ne će i ne ume da radi, napolje s njim, pa ma ko to bio, jer izgleda da do činovnika stoji brži i bolji rad.

Onomad je jedan, gospodo, od drugova iz Bosne ukazao na to da se u Tuzli proizvodi toliko soli, da podmiruje potrebe cele zemlje, pa da ima i viška za prodaju, medjutim znamo da izvesni krajevi Srbije trpe, nema soli.

Nema nijedno mesto u monopolskoj upravi, čini mi se prazno. Čak čitao sam objavu, da su službenička mesta popunjena. Ako se gospodo švercuje, kao što g. kolega reče i kao što ja mislim, ja ne znam gde su ti državni organi, da stanu na put tome, i da spreče to švercovanje? Gde je ta monopolska uprava da to rasporedi na sve te krajeve? Ili je danas samo dužnost nekome, da se zove visokim državnim činovnikom, da se dobro plati, a narod i briga o narodu, da mu je dejeta rupa na svirali! Danas bar nije vreme, da se tako misli, ako se nekad tako mislilo. Narod drukčije govori danas.

Ja naglašavam da stalni izvori prihoda za našu državnu kasu mogu biti monopolski prihodi, koji su već trebali da teku lagano polagano u redovno, u koliko se društvo i država staložava, ali na žalost oni ne pritiču i sada se monopolska uprava, čini mi se, bavi samo time, da uhvati po kojeg kriumčara, pa da ga kazni. Takvih slučajeva ima, ne bi ih trebalo nabrajati. Slobodno se na primer u Banatu prodaje sol i ona se prenosi u Srbiju, dodje u Niš, Čupriju, Leskovac i tamo se hvata i kaže se, to je kriumčarenje. Kakvo kriumčarenje? Vaša ladja me je vozila, slobodno sam prošao preko carinarnice, evo računa, vaša carina me je pustila i t. d. i sad ja kriumčarim!

Pa baš i da je to tako, neka je i kriumčarenje, podaj ga narodu u ovo doba, kada treba seljacima soli za stoku, kada se mleko prosipa, jer preradivanje u sir bez soli ne može biti. Ne pomaže i so leži u magazinima. Neka oprostí državna administracija mi je ne možemo hvaliti, već ćemo protiv nje ustati. Gospodo, imamo još jedan prihod, koji je dosta znatan. Kad smo mi Srbijanci izgubili otadžbinu, pohitao je sav kulturni svet da nam pomogne koliko je mogao. Ja sam čitao listove, koji su izlazili u Americi, kako se silni prilozí skupljaju i pomoć šalje našem svijetu. Čitao sam i po drugim listovima, da su se prilozí davali, čak i u Japanu, ostavimo Englesku, Francusku i Rusiju. Oni, u čije su ruke ti prilozí došli kao da su mislili, da je njima ostavljeno, kad oni za potrebno nadju novac da dadu. Gospodo, mi imamo — ja ne bih hteo da pominjem ličnosti — ali moram da kažem, takvih primera sa najvišeg mesta u državnoj službi. To je doteralo dotle, da ste mogli pročitati u „Službenim Novinama“, poziv Središnjeg Odbora, poziv svima i svakome koji su primali priloge od dobrih ljudi, korporacija, općina, da ta primanja i taj novac pošalju u jednu kasu, da vidimo šta je tamo, šta ima tamo. Želeo bih, i drage volje bih postavio rok gospodinu ministru do diskusije budžetske, da nam kaže, koliki su ti prihodi, koje je, gde, kad i od koga primio, šta je, kad i kome predao, jer ćemo na budžetskoj debati drukčije govoriti.

Zatim, gospodo, imamo još jedan prihod, prihod od saobraćaja poštansko-telegrafskog i telefonskog. Ako se za željeznice može naći nekakvo opravdanje, da se nije moglo urediti, jer su objekti teški, skupoceni, vreme rdjavo i t. d., ne znam čime se može braniti to, da mi već sedam meseci nemamo uredjen poštanski saobraćaj, pa makar to bilo preko relejnih stanica, pa makar i od čoveka do čoveka. Mesta na 50 do 60 kilometara od Beograda dva put nedeljno nemaju poštu. Kaže se, da u ratnom plenu ima materijala. Ali,

gospodo, ja sam video i ovo, dolazeći u januaru u Beograd, video sam cigla četiri čoveka sa jednim oficirom da popravljaju telegrafska postrojenja, žice, od Beograda do Kragujevca, dok medjutim imamo hiljadama zarobljenika koje sam video i u Čupriji i u Kraljevu da sede besposleni.

Gospodo, ta zvanična režija znači, da je nedovoljno aktivna. Prema tome molio bi gg. ministre, koji su nadležni da svojim stručnim organima i referentima, koji su Bogu hvala lepo plaćeni, i dobro namešteni, skrenu pažnju na sve ovo, jer bi dosada poštanski saobraćaj dao bar toliko prihoda, da polovinu svojih troškova podmiri, ako ne i sve.

Dužan sam gospodo, da naglasim još i ovo svoje objašnjenje, koje je vrlo važno. Imao sam prilike, da čujem od jednog narodnog predstavnika iz Slovenačke, da se činovništvo tamo nalazi u takvome stanju, da to već postaju proleterí u pravom smislu. Tako isto kolega Božović prikazao nam je stanje u Crnoj Gori: Ne primaju plate, ne primaju dodatke. Ja ću da progovorim ovde nekoliko reči o dodacima, Osnovica na koju je vlada postavila davanje dodataka na skupoću nije tvorevina ove vlade i ja ako bi se tu imalo šta predbaciti, ne bih to mogao predbaciti novim članovima ove vlade. To je nasledje gospodo, sa Krfa. Po projektovanom budžetu dodaci na skupoću iznose 120 milijona. To je nekada bio budžet cele kraljevine Srbije. I Bogom neka je prosto, samo da bude koristi, pravde i pravičnosti i da oni, koji su plaćeni i primaju te dodatke, vrate društvu, vrate državi to svojim uslugama i savjesnim vršenjem dužnosti. Ali gospodo, ta osnovica nije pravična. Još na Krfu skretali smo pažnju sadanjem gospodinu Ministru Finansija i tada je on primio gledište da se davanje dodataka na skupoću stavi na porodičnu osnovu, ne s obzirom na položaj viših ili nižih činovnika, nego po porodici, i ako bi jedan praktikant imao ženu i dvoje, troje dece, a njegov predsednik suda bio neženjen i nikoga nema da izdržava, praktikantu ja bi dao 20 dinara, a gospodinu predsedniku ništa ili svega jedan do dva dinara. Pa gospodo, šta je cilj ovim dodacima? Da se održi jedinka, porodica. Ko će plaćati ove zajmove? Naše potomstvo i zato oni, koji nam daju to potomstvo, buduće naše građane treba više i da dobiju, u toliko pre što su im plate manje. Prema tim dodacima, koji se daju službenicima državnim, ja tvrdim prema onome, što znam još sa Krfa, da su oni tako rasporedjeni, da ima ljudi, koji ili ceo taj dodatak ili celu platu ostavljaju kao kapital na stranu; jer valja znati, ima priličan broj ljudi, koji pored tih plata, pored tih dodataka na skupoću

imaju i dodatke na reprezentaciju i ako Bog zna šta ne reprezentuju, pa Boga mi ima i dodataka u raznim komisijama i odborima, u koje se ode na jednu kafu ili na razgovor, pa ako hoćete i na ozbiljan posao. Ako vlada ovo pitanje ne raspravi tako, da dodatke službenicima stavi na porodičnu osnovu, onda je ona učinila greh i mi ćemo se s tim njenim grehom pozabaviti. Ovo u toliko pre imamo prava, da tražimo od vlade, što je g. ministar financija još na Krfu primio naš predlog i izjavio da će to sprovesti na porodičnoj osnovi. To međutim nije sprovedeno; jer ovaj dodatak od jednog dinara na čeljade, nije ništa. Mislim, da zdrav razum zahteva, da se odredi jedan minimum za egzistenciju u ovim skupim danima.

Pa ako koji činovnik bez porodice ima taj minimum nećemo davati dodatak a i zašto da mu ga dajemo? Da ga pružimo tamo, gdje ga nema, ili gdje se malo daje, ili možda ni malo! Eto, gospodo; i tu će budžet biti pošten i nebi se izdavali neumesno toliki veliki izdaci.

Gospodo, ja bi imao da primetim još i na ovo, a to je, da se izdaci treba da umeravaju. Štednja je potrebna, a štednje kod nas nema. Silni avansmani ne uvek opravdani, opterećavaju budžet. Kod nas je prešlo u naviku kad se nekolicini ljudi, recimo oficirima za naročite usluge da unapredjenje, onda cela štampa okrene da piše o tome i jednako piše, kako cela 12, 13 ili 30 klasa nije unapredjena, pa onda se unapredi i ta klasa, pa onda i oni koji su zaboravljeni, i oni koji ne zaslužuju i tako se desi to, a to je istina i istinu treba uvek govoriti, da se lečimo jedne zablude, desi se dakle to, da smo imali viših oficira koji nemaju posla, jer zbog čina, ne mogu da vode čete i male jedinice a niži ofiširi, ljudi slobodne profesije da vode čete i vodove i vode rat. Međutim budžet na vojsku strahovit je. Ništa nas ne može zavaravati nova titula g. ministra vojnog što je dobio još i titulu mornarice. Ništa sve to. Mi znamo da je ona vojska što je bila kod nas na Krfu tako snabdevena da to graniči, gospodo, sa bezumnošću. Još na Krfu skretali smo pažnju da država skoncentriše potrebe svih nadležstava i kad ih kupuje, da ih kupi u velikom kvantumu u jedanput za sve, po povoljnoj ceni a bez onih silnih komisija koje samo poskupljuju stvari i koštaju državu. To nije izvedeno, gospodo, i to se ne izvodi ni sada a mi smo baš sada upućeni na takav rad. dokle slobodna trgovina ne dobije širokog poleta i svojih uslova za široki polet. Slika je bila takva da se oko jedne iste potrebe steklo u Milano pet raznih komisija od pet raznih ministarstava. Tu se može izvršiti ušteda! Ušteda se može izvr-

šiti na demobilisanju vojske. Demobilisanje vojske mora se vršiti u širim razmerama. Mi patimo od toga, gospodo, što nikad ministri vojni odkako je srpskog parlamenta, ne posećuju parlament. Kad se naročito kaže, kad se naročito pozovu oni i dodju tako, kao da se njih ova budžetska debata i sve drugo u parlamentu ništa ne tiče. To dolazi i od stare zablude da oni nisu postali iz parlamenta jer su ih još naši bivši vladaoci nametali parlamentu. To više ne sme da bude. I ja žalim što g. ministar vojni i sadašnji i predjašnji ne posećuju skupštinske sednice, šta više žalim što nije sazrelo uverenje da ministarstvom vojnim može uspešno da upravlja i politički čovek.

G. ministar vojni naglasio je tek pre nekoliko dana, kako je naredjeno, da se pristupi demobilizaciji vojske. Vlada treba da zna, a ima prilike i da čuje, da se demobilizacija ne vrši. Ima još vojnih stanica, koje nemaju nikakve dužnosti. Tamo su vezani mnogi učitelji i profesori za te stanice. G. ministar prosvete ne može da ih iščupa otuda. On piše da ih pošlju u škole, a oni još na vojnoj dužnosti. Gospodo, u vladi ta pitanja treba kolegijalno da se raspravljaju i rešavaju. Toliko već ima takvih pojava, da ih ima i smešnih:

Jedan obveznik ume lepo da kuva. On treba da se pusti kući, kao i ostali njegovi drugovi; ali kad komandir kaže, da je neophodno potreban, jer je dobar kuvar, on ostaje i dalje u vojsci; a što njegova kuća propada, što nije video svoju decu do 7 godina — to ništa. Još nešto, gospodo. To sam čuo takodjer od jednog inteligentnog čoveka, profesora ili učitelja. Neće da ga razreše dotle dok on sam sebi ne nadje zamenika. Kako je to, gospodo, da on sam sebi traži zamenika? Ali, vidite da i toga ima. Međutim, mi imamo dosta ljudi, zdravih i čitavih, koji su iskoristili bavljenje kod kuće, obogatili se i nikad ne videše rata niti te službe u dalekoj, mirnoj pozadini, i oni bi se mogli upotrebiti na te službe. Vojnici i oficiri dobro vode rat, a rdjavo administriraju vojskom.

Ja tražim od vlade, da i na ovom pitanju pravi uštedu na izdaccima, da širom demobilizacijom smanji troškove na vojsku, a njoj ima mesta i treba je izvršiti. Još i ovo, gospodo.

Vlada nije mogla naći za sebe ovlašćenja ni u ustavu, ni u kojem drugom zakonu, da stvara nove ustanove i nova zvanja bez zakona. Ja razumem da u ratovima i revolucijama i toga biva, i hoću da razumem, što su stvorene nke ustanove, o kojima se govori da su potrebne, a nije se imalo vremena da se donese zakon za to, kao što je ministarstvo narodnog zdravlja, ministarstvo za ishranu i t. d., ali ne mogu da razumem, da se bez pripita Narodnog Predstavništva, koje

je neprestano na okupu, proširuju dosadanje državne ustanove, da se postavljaju novi organi, da se daju novi nazivi, koji povlače i nove i visoke plate. Jer, gospodo, nije to u vlasti jednog ministra, da on sasvim merodavno oceni, da je potrebno ovoliko ili onoliko direkcija, ili čega drugoga. Njegovo je, da razmišlja o tome i da nas o tome uveri, a pravo je Narodne Skupštine da to odobri, i da kredite na to dâ. Prema tome, vlada ima i tu da uštedi i da smanji ove velike troškove, ograničavajući sebe u proširivanju ovih nadležstava i stvaranju onih činovničkih mesta, koja nisu neophodno i za momenat potrebna; jer čudnovata je i nelogična stvar, da nam se kaže: potreba zahteva da se ta i ta nadležstva otvore, a međutim da nam g. ministar finansija u svome ekspezeu veli, da će uštedeti i na tome, jer nema dovoljno činovnika i ne će biti popunjena sva mesta, pa nas time teši, da se neće toliko potrošiti. Našto, gospodo, stvarati ta mesta, kad nema dovoljno činovnika?

Zatim, gospodo, pitanje, koje je malo čas postavio g. Bašić, narodni poslanik, o rekviziciji stanova, nije tako prosta stvar, i nije trebalo tako olako preći preko toga pitanja. Valja se zapitati, da li je država iskoristila sve državne zgrade, pa onda da ide na privatne i da plaća tako skupocene i velike kirije. Nije ih, gospodo, iskoristila. Evo svi, koliko nas je, da pogledamo novi dvorac, kome fale samo stakla na prozorima, što se može brzo napraviti. Koliko se nadležstava može tu smestiti!

Mogla bi se smestiti bar sva nadležstva, koja dvoru pripadaju: maršalat, ekonomat, kancelarije kraljevih ordena i tako dalje, jer za sva ta nadležstva plaća se silna kirija, a mnoge su porodice bez stanova. Ja sam razgovarao sa inženjerom, koji mi je kazao: to je stvar od dve nedelje dana rada. Pa, gospodo, za dve nedelje posla i za 40—50 hiljada dinara stakla, uzimaju se tolike druge zgrade i plaćaju se basnoslovne kirije od nekoliko stotina hiljada dinara. Prema tome, obraćam pažnju vladi i ministarstvu da iskoristi sve državne zgrade, gde god može biti, te da uštedi preterane, basnoslovne zakupne cene, koje plaćamo pojedincima. Kako će se ove dvanajstine, za koje ću glasati, kao što sam u početku kazao, odmah i utrošiti, ja nalazim, da nije izlišno, da učinim još neke napomene. Kao što ekspeze g. Ministra Finansija kaže pretežne sume utrošiće se na lične izdatke. I tačno, tako je. Kad se uporedi kredit dodeljen Ministarstvu Narodnog Zdravlja i Ministarstvu za Ishranu, sa kreditom Ministarstva Vojnog i drugim, onda vidimo, da se za narodno zdravlje nije baš tako obilato pro-

suo državni novac, a isto tako za ishranu naroda i obnovu zemlje. Neka gospoda u vladi izvole primiti moju molbu, da razmisle i do definitivnog rešenja budžeta saznadu sa koliko su procenta podupirali zemljoradnike u stoci i zemljoradničkom alatu. Videće da i plen, da i ova stoka koja je iz naše zemlje izvezena pa natrag vraćena, nije do sada otišlo do ovog momenta ni četvrtinu na ono, čemu je namenjena. Konji mesto da su u plugovima, vuku fijakere i ljudi se vozikaju po lepoj kaldrmi, ovo je dobro ali ono je preče. Ima ljudi koji su do konjâ došli a konjâ nisu imali, gospodo. Ima masa domaćina po selima, koji su po dve do četiri, pa i do osam zaprega dali državi, pa ni jednu još nisu primali. Niko ne može to ničim da opravda. A pravdaće se samo tim: da vojska tako uređuje. Sad smo to preneli na direkciju plena, odnosno na Ministarstvo za ishranu, a ovo opet na okružne odbore, a okružni odbor stoku ne dobija. Ja molim gosp. Ministra vojnog, valjda će se zainteresovati da ovo čuje, da sam sebe zapita: na šta mu onoliko silan broj kola po šlepovima, koje bije kiša iz dana u dan i koja se zasušuju na suncu i propadaju pod vidom da će trebati vojsci, a nedodeljuje se narodu, kome trebaju i koji kola nema? Zašto se tolika stoka po Vel. Gradištu i drugim stanicama nikom ne daje, i koja je zimus lutala po poljanama i lipsavala samo za to, što je namenjena popunjavanju vojnih depoa. Zemljoradniku stoku, alate, kola još nismo stigli da damo, a od njega sve tražimo, pa i porez da plati. Pitanje je hoće li moći da plati ako još ova godina podbaci, kako je kiša neprekidna. Industrijalci, gospodo, nisu do danas dobili nikakav kredit, nikakvu pažnju da bi mogli da krenu ovo malo industrije koje imamo. Šta više, ima slučajeva da su pribori, izneseni od pojedinih fabrika od strane neprijatelja, nadeni i vraćeni, pa ih država uzima za podizanje svojih radionica. Preče su njoj nego narodu. Najzad ako se hoće da se osposobe više poreskih objekata, da se od njih crpe subjekat — nosilac poreske dužnosti, ja ne znam kako se do sad nije našlo razloga, da se obilatim kreditima industrijalci, trgovci i novčane ustanove pomognu, jer oni su bili ti, koji su nam privredni i finansijski život kretali.

Ovaj će se novac, gospodo, trošiti i potrošiti i zbog toga još da napomenem i ovu stvar.

Narodno zdravlje zahteva veću pažnju i vlade i Narodnog Predstavništva. Na žalost, gospodo, mi imamo velikih centara bez bolnica, imamo okruga od po dvesta hiljada i više duša, koji nemaju nikakve bolnice, koji nemaju svoje bolnice ni sa po deset kreveta. Tu bi se moglo mnogo

govoriti i to pada u greh ne ovoj vladi, ma da u njoj ima ministara, koji nose odgovornost za stare grehove. Ali od ove vlade možemo poželeti to, da se gospodinu Ministru Narodnog Zdravlja pruže obilata sredstva, da zemlju može snabdevati lekovima i pojedine bolnice. Bio sam svedok da je gospodin Ministar Narodnog Zdravlja raspitivao i tražio, na koji će se način poslati Kragujevcu lekovi, i nije imao sredstava, dok se, međutim, svakoga dana vraćaju po pet do šest automobila praznih i voze onoga i ovoga. Pa kaka je to kooperacija u vladi i kakvi su to odnosi? Najzad, vlada treba da zna, da bi naš narod lako primio i lako će primiti ovih skoro pola milijarde dinara ako bi mu i naglašena bila sigurnost, da će biti obeštećen u štetama, koje mu je neprijatelj učinio. Do danas mi nemamo takve utešne i približno pozitivne izjave. Medjutim, ja znam, da su i gospoda ministri isto onako svesni šta nas čeka, ako mi ne budemo štetu od neprijatelja naknadili. Zbog toga, neka se niko ne zavarava, da će preko pitanja o oštećenju lako da se predje, šteta se mora naknaditi, pa ma to bilo i porezom, ali tada neće biti pravedno i obilato naknadjena kao što to zaslužuje od neprijatelja, koji ju je pričinio. Za privredni finansijski život vrlo je važna stvar, da vlada izadje što prije sa zakonom o likvidaciji i moratoriju. Gospodin Ministar Pravde, a ja bi mu kao dobrom poznaniku i prijatelju kazao, da nije pokazao dovoljno aktivnosti, da nam što pre taj zakon podnese. Tako su mnogobrojna, tako su komplikovana pitanja, koja ima taj zakon da raspravi, da o njima treba misliti dan i noć, da se do dobrih rezultata dodje.

Mi imamo, gospodo, nesredjeno stanje u zemlji. Imovinski odnosi, dugovinski odnosi, sve je to poremećeno i danas niko ne može prema onim formalnostima, koje su dosadašnji zakoni propisivali, da zaštiti svoja prava, naročito ako je ko bio te sreće, da mu je neprijatelj isprave poništio. U istočnoj Srbiji gospodo, nije moglo ostati nijedne srpske knjige, jer su Bugari specijalnim i sistematskim istraživanjem knjiga sve to na glomaču metali i sagorevali, mislili su da će time sve pobugariti. No tu pakost, koju su oni pričinili, mi imamo da osetimo za duži niz godina zbog toga, što je bilo medju ljudima odnosa regulisanih pismenim ispravama, a ovih sada nema. Sa likvidacijom toga stanja došlo bi se valjda do kakvih solucija o raznim pitanjima, koje bi naš narod primio kao zakonsko rešenje i tome bi se poklonio, a to bi sprečilo lična zadovoljavanja.

Sa ovim izlaganjem imao sam ovo za cilj: Da vladi obratim sa svoje strane pažnju na sve ono što bi doprinelo pravilnom finansiranju i pra-

vilnom rasporedu ovih kredita, koje ću izglasati, jer to interes stvaranja, učvršćivanja naše nove države, zahteva imperativno od svakoga nas.

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović. — Gospodo, imam predlog potpisan od 10 poslanika na osnovu članka 58. poslovnika, da se zaključi spisak govornika. (Usvaja se).

Prema tome imaju prava da govore još g. Sušnik, g. Peršić, g. Bukšeg, g. Joca Jovanović, g. dr. Spaho i dr. Voja Marinković.

Ima reč g. **Sušnik.**

P o s l a n e c Anton Sušnik: Gospodje poslanici! Ko nam je prvi krat predložen v novi državi državni proračun in zahteva vlada od nas, da izrednim potom za tri mesece dovolimo 3/12 tega proračuna, je treba, da pomislimo naprej i pogledamo, v kakem položaju se nahaja naša država, da vemo preceniti- je-li res neobhodno potrebno tako postopanje in ali je vredno, da se je dovolijo te tri dvanajstine.

Mi imamo samostojno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev. Toda popolnoma svobodna ta država še ni. V Parizu se še vedno odločuje o naših mejah in velik del našega ozemlja, najlepši del slovenske zemlje imajo še zaseden Italijani. Na severu še požigajo podivjani Nemci in na vzhodu boljševiški Madžari. Okoli pol milijona naših ljudi še ječi pod tujim jarmom. Jasno je vsakomur, da moramo v takem položaju imeti mobiliziranega mnogo vojaštva in da ga je treba tudi vzdrževati.

A še več! Na Koroškem se je zadnji čas odigrala žaloigra, ki je globoko pretresla dušo vsega našega naroda. Nemške čete so po dolgem pripravljanju, po dolgem oboroževanju nenadoma napadle in prekoračile demarkacijsko črto ter nam istrigale skoro vso Koroško. Kaj pomeni Koroška za Slovence, to ve vsakdo, kdor malo pozna našo zgodovino. Srbi imate Kosovo polje, Slovenci pa imamo Gosposvetsko polje na Koroškem. Tam na Gosposvetskem polju so še spomeniki, ki so priča naše stare zgodovine, naše slavne preteklosti, naše svobode in naše samostojnosti. Tam še stoji Krnski grad s Knežjim stolom, kamor so posadili kneza, ki je bil izvoljen od svobodnega ljudstva. Tam še stoji gosposvetska cerkev, kjer so se vršili cerkveni obredi. Tam je še Gosposvetsko polje z vojvodskim prestolom, kjer se je usedel izvoljeni knez in delil zajme ter razsojal med pravico in krivico.

Koroška dežela ni samo lepa in bogata, Koroška je tudi ves čas, dokler je bila pod Avstrijo, največ pretrpela pod germanizatorično politiko nemške vlade. (Poslanec Sm o d e j: „Tako je!“) Nemška vlada je na vsak način hotela izstrebili in po-

polnoma zatreti slovenski živelj na Koroškem in le izvanredni zavesti Korošcev se imamo zahvaliti da imamo še danes toliko koroških Slovencev.

Ko so nemške vojaške tolpe ropale in ple-nile, požigale, morale in mučile tako, kakor niso delali Turki, Madžari in Bulgari v Srbiji, ko je Koroška obupana klicala na pomoč, ko se je že pripravljala armada, takrat je vstal v naši zbor-nici socijalistični poslanec Hrvat in je zahteval, da mora naša država demobilizirati. (Klici: „Sra-mota!“) Gospoda moja, tako postopanje v takem trenutku se samo karakterizira dovolj, jaz ne bom izgubljal več besed o tem. (Živahno odobravanje in ploskanje.) Povdarjam samo eno, da, če ti go-spodje zatrjujejo, da so narodni, da so pomagali in še pomagajo pri zgradbi naše nove države, da jim ne moremo verjeti in da smo si o njihovi narodnosti že napravili svojo sodbo. (Poslane: Petejan: „Vas nismo vprašali zanjo!“).

A zgodilo se je še hujše. Takrat, ko se je pri-bližal dan plačila in obračuna, ko so že pokale na koroški fronti puške in grmeli topovi, je zopet vstal Slovenec — socijalist, je napadal vlado in ji odrekel dovolitev treh dvanajstink proračuna za-radi tega, ker ni odredila demobilizacije. Gospoda moja, tak govor v tako kritičnem času, ko se v Parizu bije hud boj za naše meje, našo zemljo, je nekaj, kar mora vzbuditi v človeku presenečenje. (Klici: „Tako je!“) Gospod poslanec je morda imel vspen kot demagog, ki govori skozi okno za svojo stranko, a na nas je napravil vtis, da je skoro koketiral z nemškimi socijalisti, in sicer v tistem času, ko je nemška socijalistična vlada z Dunaja pošiljala vojake in baterije proti nam. (Klici: „Tako je!“ — Poslanec Grafenauer: „Nemci morijo pri nas civilno prebivalstvo!“). Storil je mogoče uslugo našim sovražnikom, ali naši stvari je napravil veliko škodo. (Poslanec Simodej: „Tako je!“) Jaz samo obžalujem, da imajo gospodje socijalisti tako malo narodnega navdušenja in da tako malo ljubijo slovensko do-movino in celo našo jugoslovansko državo. (Med-klici posl. Petejana.) Obenem izjavljam, da bomo poslanci Jugoslovenskega kluba z ozirom na zunanji politični položaj in da izrazimo zaupanje naši koncentracijski vladi, da izrečemo zahvalo slavni srbski armadi (živahno odobravanje, ploskanje in burni živijo-klici), katera je danes odrešila zopet že velik del Koroške, da bomo glasovali za proračun. (Odobravanje.)

Pa še nekaj je, kar nam daje povod, da brez posebnih pomislekov glasujemo za tri dvanaj-stinke. To je neka postavka v proračunu v znesku 1,320.000 K za naše slovensko vseučilišče. (Ži-vahno odobravanje in ploskanje.) Gospodje po-

slanci! Odkar smo začeli Slovenci živeti narodno življenje, od leta 1848 naprej smo vedno poleg ljudskih in srednjih narodnih šol zahtevali tudi svoje vseučilišče. Že 3. marca 1849. l. nam je ta-kratna avstrijska vlada priznala upravičenost na-še zahteve in je, sklicujoč se na ravnopravnost na-rodov, obljubila ustanoviti slovensko vseučilišče. Kot sedež za vseučilišče je bila določena Ljublja-na. Toda vsled političnih zapletljajev in vsled sla-bih financ, največ pa seveda vsled spletk šovinis-tičnih zastopnikov nemškega naroda se ta stvar ni izvršila. Naša zahteva pa ni nikdar zaspala, ampak Slovenci so vedno pri vsaki priliki ener-gično nastopali za svoje vseučilišče. Dovolili so nam sicer, da smo smeli imeti vseučiliška preda-vanja od l. 1849.— 1855. v Ljubljani in deloma v Gradcu. Predavali so tamkaj slovenski profesorji v slovenskem jeziku o pravoslovnih in modroslo-vnih vedah. Že takrat je predavalo v Gadcu 5 slovenskih profesorjev. Leta 1855. pa je nemška vlada ukinila tudi ta vseučiliška predavanja in od takrat naprej je bilo vse naše prizadevanje zastonj. Ko je izbruhnila svetovna vojska, Slovenci še ni-smo imeli svojega vseučilišča, dasiravno smo imeli vedno dovolj znanstvenikov in uče-njakov. Spominjam samo na slavna imena, kakor: baron Vega, dr. Močnik, Kopitar, Čop, dr. Miklošič, svetovnoznan profesor fizike Štefan in iz novejšega časa Škrabec, dr. Štrekelj, dr. Murko, dr. Breznik, dr. Pitamic, dr. Žolger, dr. Prijatelj i. t. d. Vseh ne morem našte-vati. Imeli smo in imamo učenjake, ki slovijo po vsem svetu. Imamo tudi dovolj dijakov, ki bi obis-kovali našo univerzo. Ali, kakor rečeno, svojega vseučilišča nismo mogli dobiti, dokler ni napočil novi čas. Ko je prišel dan svobode, ko smo si ustanovili samostojno lastno državo, takrat se je tudi v naših srcih zopet vzbudila želja in zahteva po lastnem vseučilišču. Povdarjam, da nikakor ni bila vzrok kaka separatistična misel, — nikdar! — ampak samo globoke kulturne težnje slovenskega dela troimenega naroda, samo prepričanje, da je slovensko vseučilišče tudi v kulturnem, socialnem in gospodarskem interesu celokupne naše države.

Mi imamo, gospodje, z dovoljenjem ministr-stva prosvete že odprt vseučiliški tehniški te-čaj v Ljubljani. Brezplačno se žrtvujejo slovenski učenjaki, samo da rešijo leto bednim telnikom, ki so bili pregnani s tujih univerz, ker niso imeli sredstev za življenje. Več kakor 200 dijakov je ostalo nevpisanih doma, ker nimajo denarja, da bi mogli študirati drugod. Okrog 650 dijakov študira na tujih univerzah, in za te je že slovenska vlada izdala okrog 320.000 K. Če pomislimo, da vsak izmed teh študentov potroši na leto okrog 6.000

K, tedaj pride na 650 dijakov že okoli 4 milijone kron. To so obresti od velikanske glavnice 100 milijonov kron. Zato je tudi s finančnega in gospodarskega stališča boljše, da je vseučilišče v Ljubljani, kakor pa da bi dijaki toliko denarja potrošili zunaj naše države.

Jaz ne bom natančneje utemeljeval potrebe našega vseučilišča, saj je vlada to sama uvidela in nam priznala vseučilišče v Ljubljani, ko je postavila omenjeno svoto v proračun. Jaz samo prosim naj vlada zdaj, ko imamo dovolj kvalificiranih profesorjev in dovolj dijakov, nemudoma imenuje profesorje, in naj hitro dovoli primerno svoto, da se prične s vsemi predpripravami za slovensko vseučilišče v Ljubljani. Naj ne mudi časa, naj dela na to, da se skoraj izpolnijo skoro stoletne želje slovenskega naroda, da se skoro odpre v Ljubljani (vseučilišče) Alma mater Labacensis. Nikar naj se nikdo ne straši, da bi se mogoče s tem vseučiliščem pomnožila raznoličnost v kulturnem oziru v naši državi. Saj taka raznoličnost ni kvarna, ampak taka raznoličnost more biti samo korisna. Zakaj enoten smoter, enoten cilj, to asimilira različne dele in spoji različnosti v eno večjo in popolnejšo enoto. Vodilna ideja vsega našega kulturnega dela, smoter vsega našega kulturnega dela mora biti zблиžanje nas vseh, posredovanje med vzhodno in zapadno kulturo, sprava in zveza med vzhodom in zapadom.

Država gotovo ni sama sebi namen, država ni namenjena, ki bi samo žrl denar, države pravi in najvišji cilj je gotovo splošna blaginja, dobrobit vseh državljanov. Zato pričakujemo, da bo vlada denar, ki ga bo dobila sedaj, obrnila tako, da zadosti tudi vsem drugim kulturnim, gospodarskim in političkim potrebam slovenskega plemena. Želel bi samo, naj naša vlada ne dela vedno samo nekako mehanično politiko, ampak naj tudi psihološko premotri razmere posameznih plemen v državi in naj, upoštevajoč posebno čustvovanje vsakega plemena in posebne razmere, skuša kolikor mogoče ugoditi zahtevam posameznih plemen.

Upam da bo tudi sicer naša vlada v vsakem oziru potpirala naše zahteve. Mi Slovenci smo po večini kmetskega stanu. Kmeti stan je med vojsko mnogo pretrpel. Kmet je izgubil med vojsko najboljše sinove, najboljše delavne moči, zanemarilo mu se je gospodarstvo, obrabilo orodje, tako da potrebuje državne pomoči, da bo mogel zopet pričeti intenzivno obdelovati svoje polje. Država mu mora priskočiti na pomoč s tem, da mu pomaga nabaviti stroje, orodje, razna semena, umetna gnojila itd. (Poslanec Ribnikar: „Zato, da bo Korošec rekviriral živila!??) Mogoče bo ta-

krat že kdo drugi. Naše ljudstvo v Sloveniji mora danes pri uvozu iz Nemške Avstrije plačevati še visoko carino. To je ostanek starih razmer. Za sladkor, papir, za petrolej, za obleko, za vsako tako najpotrebnejšo stvar se mora plačati visoka carina. Vzemimo n. pr. živinsko sol. Dočim stane sol sama 17 h za kg. se mora plačati 25 h carine pri kg. Pri sladkorju je ljubljanska občina plačala 170.000 K pri vagonu samo carine. To je treba na vsak način popraviti in omogočiti našemu ljudstvu, da dobi tiste stvari, ki jih neophodno potrebuje za vsakdašnje življenje, kolikor mogoče cene na deželi in v mestu.

Dalje morajo naši ljudje plačevati še vedno različne davke, davke, katerih drugod v naši državi ni. Imajo posebne deželne naklade, občinske naklade, pridejo še različne carine, pride osebno dohodninski davek itd. Osebnodohodninski davek se danes pobira pri eksistenčnem minimumu od 1600 K naprej. Gotovo ta minimum ne odgovarja več sedanji vrednosti naše krone. Treba bi bilo vpoštevati sedanjo valuto in ta minimum zaenkrat, dokler se ne uredi valuta v državi, primerno zvišati.

Slovenci imamo razvito domačo industrijo, malo obrt, malo trgovino. Trdno se nadejamo, da bo tudi v tem oziru država podpirala naše zahteve, da bo pomagala našim obrtnikom in delavcem, da bo skrbela za invalide, vdove in sirote, da bo v kratkem prinesla zakon za splošno socialno zavarovanje.

Vse naše narodno-gospodarsko življenje v Sloveniji sloni na zadružni gospodarski organizaciji. Zato je treba, da država vpoštevá povsod pri preživljanju, pri obnovi zemlje itd. naše zadružništvo da ga vpoštevá tudi pri industrijalizaciji zemlje in socializaciji podjetij, do česar bo gotovo prišlo po moji sodbi. Vojska nam je pobrala naš zadružni naraščaj. Zadružnih tajnikov, voditeljev različnih zadrug nimamo. Treba bo, da se zopet oživi polletna Zadružna šola in Gospodarska šola, katero smo že imeli pred vojsko v Ljubljani. Treba bo tudi subvencij na razne podružne kmetjsko-gospodarske tečaje in druge izobraževalne tečaje po deželi.

Ko se naša dežela industrijalizira, bomo potrebovali veliko izučениh podjetnikov in trgovcev; zato bo treba, da se ustanovi v Ljubljani trgovska akademija. Ne zadostuje nam več trgovska šola, potrebujemo višjo trgovsko šolo, trgovsko akademijo. Ker upam, da bo vlada vpoštevála te naše zahteve, izjavljam, da bomo glasovali za proračun.

Na koncu prosim, da mi dovolite samo še eno besedo. Gospodje, danes sta minuli dve leti, od-

kar je ideja jugoslovske države dobila konkretno obliko. Dne 30. maja leta 1917. so se svi jugoslavanski poslanici brez razlike stranke, brez razlike političnega prepričanja, brez razlike svetojnega naziranja združili in proglasili majniško deklaracijo. Zahtevali so, da se združijo vsi Jugoslavnani, Srbi, Hrvati in Slovenci v eno svobodno državu, ki bo samostojna in urejevana na podlagi modernega demokratizma. Takrat so bili zraven tudi gospodje, ki tudi danes sede med nami, med njimi dr. Korošec, dr. Laginja, profesor Spinčić, dr. Lovro Pogačnik in drugi, ki so vsi sodelovali pri ustanovitvi jugoslovske države.

Od takrat je preteklo precej časa, veliko truda veliko dela je bilo, a danes žanjemo sadove. Zadržič je gospod poslanec socijalist izigral tudi nekako kulturno-bojno karto, povdarjajoč, da ta vlada ne more delati tako, kakor bi lahko, zato ker so združeni najrazličnejši elementi različnega svetovnega naziranja, eni, ki sedijo na levici, drugi ki sedijo na desnici. Jaz mislim, gospodje, da sedaj ni čas za take boje, ampak da potrebujemo vsi enotnega, skupnega dela v dobrobit naše države, in to ne samo, dokler se ne določijo naše meje, ampak notri tja do konstituante. Ne pozabimo, gospodje, besed, katere nam je zapustil kot oporo veliki Jugoslovan dr. Krek! (Klici: „Slava mu!“) On je rekel: „Vi vsi, ki ste seme izkrva-velega naroda, mislite vedno samo na eno: kako boste združeni posvetili vse svoje zmožnosti, vso

svojo dušo, vse svoje srce za dobrobit naše jugoslovske države, za njeno kulturo, njen procvit in njeno blagostanje! (Živahno odobravanje in ploskanje.)

Predsednik dr. Drag. M. Pavlović: -- Gospodo, ima poveći broj prijavljenih govornika. Gg. Peršić, Bukšeg, Joca Jovanović, Spaho i Voja Marinković, a bez sumnje će govoriti i g. ministar financija.

Mi ne možemo večeras svršiti ovaj posao, a i inače po poslovniku, gospodo, kad se sednice drže posle podne, one treba da traju do osam sati u večer, sem ako Narodno Predstavništvo drukčije ne reši.

Ja predlažem gospodo, da rad produžimo sutra u 9 sati pre podne sa ovim dnevnim redom:

1. Nastavak debate o budžetskim dvanajestinama za mesec juni, juli i avgust 1919.
2. Mandat Riste Jojića.
3. Interpelacije koje su danas bile na dnevnom redu.

Prima li Narodno Predstavništvo ovaj predlog? (Prima.)

Današnju sednicu zaključujem, a iduću zaključujem za sutra u 9 sati pre podne.

(Sednica je zaključena u 20 časova.)

Video Sekretar **Dr. Dragutin Lončar.**

INTERPELACIJE

28. redovnog sastanka Narodnog Predstavništva držanog dne 30. maja 1919. u Beogradu.

INTERPELACIJA

Gospodinu Ministru Vojnom od Narodnog Poslanika Gligorija Drakalovića.

Ispod varoši Kočana okr. Bregalničkog u Pribačevu na reci Bregalnici, postoji fabrika za čišćenje pirindža od košuljice.

U pomenutoj fabrici proizvođači pirinča, iz Kočana i okolice, nose pirinač svake godine za čišćenje, pa su to učinili 1918. i skladajući svoj sopstveni pirinač u magazinima pomenute fabrike. Ali kako je posle vršidbe i smeštanja pirinča nastupila naša ofenziva i povratak u otadžbinu, naše su vlasti sav taj pirinač konfiskovale kao ratni plen, pa se kao takav i danas smatra i čuva.

Povodom ovoga, od zainteresovanih sopstvenika toga pirinča iz Kočana, dostavljena je žalba g. Ministru Vojnom da im se taj pirinač vrati.

Žalba je predana preko štaba III. armije u Skoplju pod E. br. 1258 od 1. aprila ov. god.

Kako se stanovništvo jedino i najviše bavi proizvodom pirinča, a manje drugom privredom, i nabavlja sebi sve ostale potrebe i sredstva za život i opstanak, te ako se ovaj pirinač ne bude vratio narodu, nastupiće u tome kraju neman i glad, a što je najglavnije narod će biti razočaran u našu zakonitost i pravedljivost. Ovo tim pre, što je pirinač njihova krvava stečena sopstvenost i nije im rekviriran ni konfiskovan, ni plaćen od bugarskih vlasti, koje bi ga u ovom slučaju možda i spalile. Još i to da tamo još nije izdana nikakva pomoć bilo u stoci bilo u hrani ili ma u kom vidu, narod u svemu oskudeva.

Stoga molim g. Ministra Vojnog za odgovor:

1. Zašto se do danas nije izašlo na susret žalbi gradjana iz Kočana, da im se taj pirinač vrati na slobodnu upotrebu?

2. Misli li ikad g. Ministar, povoljno rešiti ovo pitanje u korist postradalog i ogolelog naroda iz Kočana, kako bi se taj pirinač vratio sopstvenicima, jer im je to jedini godišnji prihod za život i opstanak.

28. maja 1919. god.
Beograd.

Nar. poslanik
Gligorije Drakalović.

INTERPELACIJA

na gospodina Ministra za agrarnu reformu.

Prilikom moga pitanja od 24. o. m. na Ministra za agrarnu reformu u pogledu manifesta kotarskog upravitelja u Brčkom dra Kostića od 3. aprila o. g. br. 122. Pres. u kom se pozivlju seljaci na uzurpiranje slobodnih posjeda, odgovorio je g. Ministar na način, koji me ne može zadovoljiti. On je uzeo u obranu taj akt dra Kostića i ako je sam priznao da nema za to nikakove zakonske podloge.

Nadalje je gospodin Ministar za agrarnu reformu izdao jedno riješenje od 2. maja o. g. broj 1083. u kom je riješeno, da neki seljaci sela Ražljeva (u Branskom kotaru u Bosni) mogu uzeti u posjed slobodno imanje braće Zejmovića, koje ne

prelazi maksimum posjeda predvidjen „Predhodnim odredbama za pripremu Agrarne Reforme“ (§ 10.), i to je riješenje izdao g. ministar za agrarnu Reformu, a da nije ni pitao, ni saslušao drugu stranu — vlasnike zemlje.

Pošto oba ta akta, ne samo da nemaju nikakove zakonske podloge, nego stoje šta više u protuslovju i s § 23. Predhodnih odredaba i pošto odgovor g. Ministra u sjednici od 24. o. m. može štetno da djeluje na jedan veliki dio naše javnosti, to pitam ovim putem g. Ministra za Agrarnu Reformu:

1. Kako dovodi u sklad taj manifest dra Kostića sa postojećim zakonima i Predhodnim Odredbama za pripremu Agrarne Reforme?

2. Kako opravdava riješenje svoje od 2. maja broj 1083?

3. Mogu li se ovakova riješenja donositi u jednoj državi ili ne?

4. Dokle misli gospodin Ministar donošati riješenja, za koja nema zakonitog temelja?

27. maja 1919. god.

Beograd

Interpelant

Sulejman Salihagić,

član Priv. Nar. Predstav.

Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca.

Državni Savet

Br. 272.

26. maja 1919. g.

U Beogradu.

Gospodine Predsedniče,

Državni Savet proučio je zakonski predlog poslanika gg. Adolfa Ribnikara i drugova, o krijumčarenju živežnim sredstvima, hranom i stokom, koji ste mu pismom Vašim od 16. maja prošle god. PMbr. 2620 poslali i na osnovu člana 144 Ustava ima čast dostaviti Vam sledeće svoje mišljenje.

„Da je u načelu umesno, a iz razloga da se što pre stane na put prenašanju preko međa Kraljevstva SHS u predlogu označenih objekata.

Prelazeći na ocenu pojedinih članova u podnetom predlogu Državni Savet našao je, da treba učiniti ove primedbe:

U § 2. podnesenog projekta, treba da se izvrši izmena u toliko što bi se mesto kazne „tamnicom“ stavila kazna „zatvorom“.

Najzad zabrana da se stvari, koje služe posredno ili neposredno za živež ljudi ili stoke, spremaju preko granice, potekla je u sadašnjim neredovnim prilikama, te ima prestati čim se te prilike srede, a na ime čim se granice naše države potpuno utvrde i čim nastupi izjednačenje između naše zemlje i nama susednih zemalja, u količin živežnih sredstava krme i stoke, kao i ceni njihovoj. Po tome je i predloženi zakon privremeno-ga značaja, te je zbog toga i najpodesnije da se njegove odredbe unesu u godišnji finansiski zakon o budžetu, gde će se iz godine u godinu prenositi u koliko i dokle za to bude potreba“.

Gospodinu Stojanu Protiću, predsedniku Min. Saveta.

Primite, Gospodine Ministre, uverenje moga odličnog poštovanja.

Zastupnik Predsednika Državnog Saveta,

član,

Živ. Živanović s. r.

Kabinet Predsednika Ministarskog Saveta Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca.

P. M. Br. 2944.

Privremenom Narodnom Predstavništvu!

U vezi pisma Narodnog Predstavništva Br. 1943 od 6. maja o. g. čast mi je izvestiti Predstavništvo da sam u smislu čl. 144 t. 2. Ustava a

pismom mojim Br. 2620 od 16. o. m., poslao Državnom Savetu na mišljenje zakonski projekt narodnog poslanika Adolfa Ribnikara i drugova „protivu krijumčarenja životnim sredstvima, hranom i stokom“.

Državni Savet proučio je gornji zakonski predlog i čast mi je u prilogu sprovesti Narodnome Predstavništvu prepis mišljenja i primedaba Držanog Saveta sa ostalim priložima s molbom na upotrebu i dalju nadležnost.

27. maja 1919. god.
Beograd.

Predsednik Min. Saveta
Stojan M. Protić s. r.